

Från synd till välsignelse

Vägen till ett svenskkyrkligt accepterande av homosexualitet

Robert Strömberg

LUNDS UNIVERSITET | CENTRUM FÖR TEOLOGI OCH RELIGIONSVETENSKAP

ÄRED14 Religionskunskap 3
Uppsatskurs: 15 hp

Handledare: Alexander Maurits

Examinator: Martin Nykvist

Termin: HT 2020

Abstrakt

Uppsatsen följer den teologiska bearbetningen av homosexualitet inom Svenska kyrkan mellan 1974 och 2005 i syfte att förstå utvecklingen från en traditionellt entydigt avvisande hållning till en mer nyanserad och accepterande hållning. Detta görs genom kvalitativ och komparativ textanalys, av ett urval centrala dokument som initierats av olika maktbärande instanser och ämbetsinnehavare inom Svenska kyrkan, med fokus på bibeltolkning och bibelbruk. Vidare undersöks med hjälp av analyskategorier för legitimering av social ordning, tagna från Bergers och Luckmanns sociala teori om kunskap, relationen mellan olika teologiska tolkningsmodeller och konstruktionen av homosexualitet, speciellt så kallad *genuin homosexualitet*. Analysen visar hur skapandet av kategorin genuin homosexualitet varit central i legitimeringen av ett accepterande av homosexualitet inom Svenska kyrkan samtidigt som det underminerat legitimeringsgrunderna för de konservativa tolkningsmodellerna. Vidare visar undersökningen att motståndet mot homosexualitet i texterna varit starkt knutet till en självutnämnd bibeltrogenhet i kombination med ett fast förankrat heteronormativt perspektiv på skapelsen samt uppfattningen att Bibeln är klar och tydlig i sin inställning till homosexualitet.

Innehållsförteckning

Abstrakt	1
1 Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.2 Tidigare forskning	4
1.3 Metod och material	6
1.4 Teori	6
2 Bakgrund	9
2.1 Historisk översikt	9
2.2 Bibelställen	13
3 Resultat	14
3.1 De homosexuella och kyrkan (1974)	14
3.2 En fråga om kärlek: Homosexuella i kyrkan (1988)	18
3.3 Kyrkan och homosexualiteten (1994)	21
3.3.1 Bertil Gärtner	22
3.3.2 Eskil Franck	24
3.3.3 Lars Hartman	26
3.3.4 Alternativlinjens sluttext	28
3.3.5 Huvudlinjens sluttext	29
3.4 Homosexuella i kyrkan (2002)	29
3.4.1 Reservationer	31
3.5 Kyrkostyrelsens skrivelse om samlevnadsfrågor (2005)	33
4 Analys och diskussion	35
5 Sammanfattning och slutsatser	40
Käll- och litteraturförteckning	43

1 Inledning

Som blivande gymnasielärare i religion förväntas jag undervisa om religion i förhållande till sexualitet och kön, något jag upplever att jag inte förberetts nämnvärt på genom min utbildning. Eftersom det läggs extra emfas på kristendomen i kursplanerna i religionskunskap för grundskolan och gymnasiet, förefaller det mig praktiskt att välja ett uppsatsämne som behandlar just kristendom i relation till sexualitet och kön.¹ Upprinnelsen till denna uppsats kan alltså i första hand sägas vara rent yrkesförberedande. Även om små hinkar också kan bära vatten så hyser jag inga större illusioner om att tillföra vetenskapen något nytt och banbrytande. Däremot hoppas jag att arbetet med denna uppsats kommer att resultera i en, åtminstone för mig men förhoppningsvis även för dig som läser detta, översiktlig förståelse och intressanta perspektiv.

1.1 Syfte och frågeställning

Ett tvärsäkert nej. Så har Bibelns inställning till samkönade sexuella relationer framstått för de allra flesta genom en stor del av den kristna historien. Detta har även gällt inom Svenska kyrkan. Men under 1900-talets senare del började det hända något. Gamla tolkningar utmanades och nya perspektiv växte fram, för att under början av 2000-talet utmynna i en, förvisso inte helt okomplicerad, acceptans av homosexuella relationer.

Syftet med denna uppsats är försöka förstå och förklara denna utveckling från en traditionellt entydigt avvisande hållning till en mer nyanserad och accepterande hållning. Hur kommer det sig att bibeltexter som tidigare framstått som absolut entydiga och fördömande plötsligt blir möjliga att se i nytt ljus och att de konservativa tolkningsmodellerna så till den grad förlorar sin dominans inom Svenska kyrkan att man 2005 inför en välsignelseakt för partnerskap?

¹ Skolverket. Religionskunskap [Ämnesplan]. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DREL%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3> (hämtad 20210114)

För att realisera syftet kommer jag, genom att analysera relevanta texter, söka besvara följande frågor:

- På vilken biblisk grund har motståndet mot homosexualitet hävdats?
- Hur utvecklas tolkning och bruk av specifika bibelverser som traditionellt anförts mot homosexualitet under perioden 1974–2005?
- Vilka teologiska övertygelser och överväganden, samt övergripande förhållningssätt till Bibeln har angetts till stöd för de olika ställningstagandena gentemot homosexualitet?
- Hur har konstruktionen av homosexualitet som begrepp påverkat skribenternas tolkning av utsagor i Bibeln?

1.2 Tidigare forskning

Det finns en hel del forskning som relaterar till Svenska kyrkan och homosexualitet. Jag redogör här för ett urval som jag anser relevant i förhållande till denna uppsats.

I sin doktorsavhandling *Kyrka och kön* (2001)² undersöker Johanna Gustafsson hur synen på man och kvinna, respektive manligt och kvinnligt konstruerats inom Svenska kyrkans kontext perioden 1945–1985. Ett av hennes analyssystem är sexualitet och samlevnad. Gustafsson analyserar hur homosexualitet behandlats i en svenskkyrklig kontext främst utifrån dess relevans för könskonstruktioner men hon uppehåller sig i processen en del vid bibeltolkning.

Jesper Svartvik undersöker i sin bok *Bibeltolknings bakgator* (2019)³ förtjänstfullt samma texter som jag gör i denna uppsatsen med fokus på bibeltolkning. Som titeln på boken antyder tar Svartvik tydlig ställning i frågan. Utgångspunkten för undersökningen är klar; de som fördömer homosexualitet på biblisk grund rör sig på de skumma bakgatorna och han kritiserar och värderar deras resonemang fortlöpande i sin text. Givet att Svartvik själv är präst och varit

² Johanna Gustafsson. *Kyrka och kön: om könskonstruktioner i Svenska kyrkan 1945–1985*, B. Östlings bokförl. Symposion, Diss. Lund : Univ., 2001, Eslöv, 2001

³ Jesper Svartvik. *Bibeltolknings bakgator: synen på judar, slavar och homosexuella i historia och nutid*, Andra upplagan, Verbum, Stockholm, 2019

högst aktiv i debatten⁴ så upplever jag undersökningen i viss mån som en partsinlaga.

I sin doktorsavhandling *Kamp om rummet : en studie av heteronormativitet i Svenska kyrkan* gör Susanne Lindströms en diskursanalys av officiella utredningar och samtalsdokument inom Svenska kyrkan 1972-2002 (främst *Kyrkan och homosexualiteten* (1994) och *Teologiska kommitténs samtalsdokument* (2002)), samt av intervjuer med icke-heterosexuella präster och diakoner som arbetar inom Svenska kyrkan.⁵ Lindström beskriver samtalen om homosexualitet inom Svenska kyrkan som en kamp om normalitet och kyrkan som en heterosexuellt definierad plats där homosexuella görs till ”de andra” och bara ryms om de följer parsamhetsnormen och kan anses vara homosexuella utan att ha valt det själva. Homosexualiteten, om den godtas, görs så endast som ett nödvändigt ont. Lindström visar vidare på hur Svenska kyrkan osynliggör människovärdes- och rättighetsfrågor genom att hänvisa till teologi. Lindström menar att de teologiska diskurser som betraktar heterosexualitet som det enda giltiga gudliggör heteronormen, vilket tvingar in även de som förordar homosexuella i kyrkan i en teologisk diskurs. En diskussion som borde handla om rättigheter förskjuts därmed till att istället handla om teologi och bibelsyn.⁶

I övrigt kan nämnas Daniel Enstedts avhandling *Detta är min kropp: kristen tro, sexualitet och samlevnad* (2011)⁷ där han undersöker processen som ledde fram till en välsignelseakt för samkönade par, samt Niklas Oliasons artikel ”Förnedrande lidelser”⁸ som ger en god introduktion till relevanta bibelställen.

⁴ Han och hans resonemang lyfts bl.a fram i Kyrkans skrivelse 2005, sid 85 (Vilket han inte nämner när han undersöker nämnda dokument och lyfter sitt eget resonemang igen.)

⁵ Susanne Lindström. *Kamp om rummet: en studie av heteronormativitet i Svenska kyrkan*, [Susanne Lindström], Diss. Umeå : Umeå universitet, 2005, Umeå, 2005

⁶ Ibid, 155–161

⁷ Daniel Enstedt. *Detta är min kropp: kristen tro, sexualitet och samlevnad*, Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet, Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2011, Göteborg, 2011

⁸ Niklas Olaison. (1).”Förnedrande lidelser – Paulus, kejsarens illgärningar och homosexualitet i Bibeln”. I *Lambda Nordica*, 15 (1–2), 30–48. Retrieved from <http://lambdanordica.org/index.php/lambdanordica/article/view/279>

1.3 Metod och material

I uppsatsen har jag undersökt följande texter, som alla initierats av olika maktbärande instanser och ämbetsinnehavare (så som kyrkomöte, kyrkostyrelse, biskopsmöte och ärkebiskop) inom Svenska kyrkan 1974–2005:

De homosexuella och kyrkan (1974)

En fråga om kärlek: Homosexuella i kyrkan (1988)

Kyrkan och homosexualiteten (1994)

Teologiska kommitténs samtalsdokument: Homosexuella i kyrkan (2002)

Kyrkostyrelsens skrivelse om samlevnadsfrågor (2005)

Dessa presenteras i sin kontext i kapitel 2 Bakgrund.

I uppsatsen använder jag mig av kvalitativ och komparativ textanalys för att undersöka hur författare i de utvalda texterna argumenterar för eller emot ett accepterande av homosexualitet utifrån olika bibelställen och teologiska ställningstaganden. Jag undersöker även hur själva homosexualitetsbegreppet konstruerats och använts i relation till olika teologiska ställningstagande. Ovan angivna texter utgör inte per automatik något mer än enskilda skribenters åsikter och resonemang i ett givet ögonblick. Att säga att dessa texter ger uttryck för Svenska kyrkans hållning eller förståelse i frågan är därmed problematiskt. Men jag anser att det är rimligt att anta att dessa texter, givet deras centrala ställning och karaktär, samt de maktpositioner som finns representerade i texterna (biskopar, präster etc), påverkat hur Bibeln och de olika bibelställena uppfattas inom Svenska kyrkan i relation till homosexualitet och homosexuella handlingar. Den kronologiska avgränsningen är gjord utifrån en tanke om att tidsspannet griper över en utveckling från ett första tydligt ifrågasättande av den traditionella hållningen till ett tydligt ställningstagande från kyrkan genom instiftandet av en välsignelseakt för samkönade par.

1.4 Teori

Jag utgår ifrån att bibeltolkning och bibelbruk i relation till sexualitet inte bara är en fråga om exegetik och teologi utan även en fråga om social ordning, då denna därigenom kan

legitimeras eller utmanas. För att belysa kopplingen mellan tolkning och social ordning kommer jag därför i min analys stundtals att begagna mig av begrepp från Peter Bergers och Thomas Luckmanns sociologiska teori om kunskap så som den framställs i deras välkända bok *The social construction of reality*⁹. Framför allt intresserar jag mig för hur homosexualitet konstrueras och vilken konsekvens detta får för hur olika bibelställen uppfattas och tolkas. Hur olika saker konstrueras, allt från kön till schizofreni, har blivit en vanlig frågeställning inom samhällsvetenskaperna men det är inte alltid tydligt vad, mer exakt, det är man menar konstrueras.¹⁰ Ett tydliggörande kan därför vara på sin plats. När jag pratar om konstruktionerna *homosexualitet* och *den homosexuelle*, så syftar jag på själva begreppen och idéerna som de laddas med, och inte de faktiska personerna, deras förälskelser, kärlek och lust till varandra, även om dessa såklart påverkas av konstruktionerna på många olika sätt. Givet implikationen av titeln på Berger och Luckmanns verk, att verkligheten är socialt konstruerad, förefaller det rimligt att också kritiskt ställa sig frågan vad som i detta fallet menas med verklighet. Författarna är noga med att påpeka att de inte ämnat göra ett ontologiskt klargörande om verklighetens sanna natur eller ursprung utan en fenomenologisk analys av den vardagliga verkligheten såsom den framstår som självklar för oss genom våra uppfattningar och tolkningar: ”The world of everyday reality is not only taken for granted as reality by the ordinary member of society in the subjectively meaningful conduct of their lives. It is a world that originates in their thoughts and actions and is maintained as real by these.”¹¹ Den sociala konstruktionen av verkligheten handlar med andra ord om hur upplevelsen av världen blir till i en dialektisk process mellan individ och samhälle, som något som uppfattas som självklart, som annat än oss själva och som vi delar med andra.¹²

Bergers och Luckmanns teori är trots sina stora förtjänster något begreppstät och för den som önskar en mer detaljerad presentation hänvisar jag till originalverket. Här får en kort

⁹ Peter L. Berger & Thomas Luckmann. *The social construction of reality [Elektronisk resurs] a treatise in the sociology of knowledge*, Anchor books, New York, 1966

¹⁰ Ian Hacking. *The social construction of what?*, Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass., 1999, sid 1–35

¹¹ Peter L. Berger & Thomas Luckmann. *The social construction of reality*, sid 55

¹² Ibid, sid 54–57

genomgång räcka för att illustrera de begrepp som är relevanta för just denna uppsats. För läsvänlighetens skull utelämnar jag hänvisningar i stil med ”Bergman och Luckmann menar” eller ”enligt Berger och Luckmann”.

Den sociala ordningen är inte av naturen given utan existerar enbart som en mänsklig produkt.¹³ Människor *typifierar* d.v.s. kategoriserar varandra som olika typer av aktörer (man, kvinna, jägare etc) och utvecklar i sin samvaro vanor och rutiner som över tid blir till etablerade konventioner. Denna process kallas för *institutionalisering*. En institution är, närmare bestämt, en ömsesidig typifiering av vanemässiga handlingar av typer av aktörer. Mänskligt beteende kontrolleras via institutionerna genom att förse typer av aktörer med förut definierade mönster för agerande.¹⁴ Institutionerna levandegörs genom rollspelade. Genom att spela roller deltar individerna i en social verklighet.¹⁵ Denna behöver framstå som övertygande och meningsfull för de som delar den. I sin strävan efter begriplighet och mening i den sociala tillvaron bäddar människan därför in institutionerna i en logik som framställer dem som rimliga och integrerar dem till en meningsfull helhet. Den process varigenom detta åstadkoms kallas för *legitimering*.¹⁶ Legitimeringar förklarar och rättfärdigar institutionerna. ”Legitimation ’explains’ the order by ascribing cognitive validity to objectivated meanings. Legitimation justifies institutional order by giving a normative dignity to its practical imperatives.¹⁷” Legitimering sker alltså både på ett kognitivt och ett normativt plan.

Fyra olika nivåer kan särskiljas analytiskt. Den första och mest grundläggande nivån verkar genom själva namngivandet av ting och företeelser och berör själva språket och de ord vi använder på ett för-teoretiskt plan (*ledare* istället för *chef*, *martyr* istället för *terrorist* exempelvis).¹⁸ På den andra nivån återfinns ordspråk, maximer, folksagor och dylikt som kan betraktas som rudimentärt teoretiska. Den tredje nivån innehåller explicita teorier varigenom institutionella sektorer legitimeras. Den fjärde och högsta nivån utgörs av symboliska

¹³ Ibid, sid 116

¹⁴ Ibid, sid 122–123

¹⁵ Ibid, sid 160

¹⁶ Ibid, sid 195

¹⁷ Ibid, sid 197

¹⁸ Ibid, 198–199

universum: ”Symbolic universes constitute the fourth level of legitimation. These are bodies of theoretical tradition that integrate different provinces of meaning and encompass the institutional order in a symbolic totality.¹⁹ ”

Förtjänsten med Berger och Luckmanns teori, som jag ser det, är att den uppmärksammar att ”verkligheten” till stor del når oss via berättelser, små som stora. Det finns en gammal folksaga som illustrerar riskerna med detta väl. I den får den skickligaste konstnären i landet i uppdrag av kejsaren att måla den största och mäktigaste draken någonsin för att pryda palatset. När konstnären har lagt sina sista penseldrag vid sin skapelse tar han ett par steg tillbaka för att beskåda sitt verk varpå han blir så rädd för draken att han springer sin väg i panik och aldrig återvänder.

Den effektivaste berättelsen är den vi inte längre förstår som berättelse utan tar för givet som verklighet. Eller uttryckt med W. I. Thomas ord ”Om människor definierar situationer som verkliga blir de verkliga till sina konsekvenser”²⁰. Med detta vill jag inte ha sagt att drakar inte existerar. Det viktiga i sammanhanget är att målningar gör det och att vi alla är konstnärer. Jag menar därför att det är viktigt att skärskåda de porträtt av samkönad sexualitet och sexuella handlingar som den teologiska bearbetningen förhåller sig till.

2 Bakgrund

I detta kapitel ämnar jag att översiktligt redogöra för hur homosexualitet aktualiserats och behandlats inom Svenska kyrkan samt för den omgivande samhällsutvecklingen under den tidsperiod som är relevant för undersökningen. Därefter följer en kort presentation av de bibelställen som under en stor del av kyrkans historia använts för att fördöma homosexualitet.²¹

2.1 Historisk översikt

I den stund jag skriver detta framstår Svenska kyrkans inställning som självklar. I alla fall om man utgår från deras hemsida. Under fliken HBTQ kan man läsa att Bibeln egentligen säger

¹⁹ Ibid, sid 202

²⁰ Nationalencyklopedin, Thomas’ teorem. <http://www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/thomas-teorem> (hämtad 2020-11-13)

²¹ Niklas Olaison. ”Förnedrande lidelser”, sid 30–32

väldigt lite om homosexualitet. Man visar på queerteologiska perspektiv och möjliga hbtq-personer i Bibeln. Det som tydligast framhålls är kärleksbudskapet i Bibeln.²² Så har det emellertid inte alltid varit. Johanna Gustafsson beskriver den traditionella teologiska samlevnadsdiskursen inom Svenska kyrkan på 40- och 50-talet som strikt heterosexuellt orienterad med äktenskapet som kärna. Frågan om homosexualitet upptog inget större utrymme och homosexualitet konstruerades som något onaturligt och därigenom heterosexualiteten som desto mer naturlig.²³ År 1951, i ett biskopsbrev riktat till Svenska kyrkans präster, *Ett brev i en folkets livsfråga*, beskriver biskoparna homosexualitet både som en sjukdom och ett brott mot Guds bud. Detta var ämnat som en varning att inte låta avkriminaliseringen av homosexualitet som ägt rum 1944 innebära att man nu skulle anse homosexuella handlingar som etiskt försvarbara.²⁴ Man instämde dock i att det inte borde anses kriminellt. Synen på homosexualitet som sjukdom låg i linje med samtida lagstiftning. Först 1979 kom homosexualitet att tas bort ur socialstyrelsens register över sjukdomar och inte längre definieras som en psykisk sjukdom. I biskopsbrevet framgår ett tydligt avståndstagande från homosexuella handlingar men även en strävan att hjälpa den drabbade. Det finns också ett erkännande av sexualitetens egenvärde utanför barnalstrandet så länge det sker inom det livslånga heterosexuella äktenskapet.²⁵

Våren 1972 fick docent Holsten Fagerberg, psykolog Bengt Haglund och överläkare Herman Hedqvist uppdraget av biskopsmötet att utreda frågan om homosexuella och kyrkan, vilket två år senare resulterade i boken *De homosexuella och kyrkan*.²⁶ Slutsatserna som dras i boken skiljer sig markant från biskopsbrevet 1951. Trots att Socialstyrelsen fortfarande klassificerade homosexualitet som en sjukdom framställer författarna istället homosexualitet som en läggning som kan vara djupt rotad i personligheten, men man gör en åtskillnad mellan *genuin* homosexualitet och tillfällig eller kommersiell sådan (d.v.s. prostitution).²⁷ Det är den

²² Svenska kyrkan. *Hbtq*. <https://www.svenskakyrkan.se/sokdintro/hbtq> (hämtad 2020-04-23)

²³ Johanna Gustafsson. *Kyrka och kön*, sid 138–140.

²⁴ Ibid

²⁵ Svenska kyrkan. *Historia*. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-24)

²⁶ Holsten Fagerberg. *De homosexuella och kyrkan*, Verbum, Stockholm, 1974, sid 5–6.

²⁷ Holsten Fagerberg. ”Vad menas med homosexualitet?”, i *De homosexuella och kyrkan* sid 15–19.

genuina formen som kyrkan bör stödja och kyrkan bör verka för bestående förbindelser mellan individer med en sådan läggning.²⁸ Utredningen ställer sig negativ till äktenskap för samkönade men pekar på möjligheten för en välsignelseakt. Utredningen ledde inte till ett officiellt ställningstagande från kyrkans sida.²⁹ 1984 kom den statliga utredningen *Homosexuella och samhället* i vilken det föreslås följande:

- samlevnad mellan två personer av samma kön jämställs från rättslig synpunkt i vissa avseenden med vad man idag inom lagstiftningen kallar samlevnad under äktenskapsliknande förhållande eller motsvarande uttryck
- homosexuella jämställs med andra minoritetsgrupper som genom lagstiftning är särskilt skyddade mot missgynnande lagstiftning eller mot diskriminering
- förbättrad undervisning och information om homosexuella och homosexualitet.³⁰

Under kyrkomötet (Svenska kyrkans högsta beslutande organ) 1985 behandlas en motion som är kritisk till den statliga utredningen. Motionärerna uttrycker sin oro över att Svenska kyrkans präster och andra inte ”skall ha frihet att förkunna och handla efter sin bibelbestämda övertygelse” och därmed inte kunna uttrycka sig negativt om homosexualitet eller vägra öppet homosexuella anställning i kyrkan.

Läronämndens yttrande om motionen är vagt och tvetydigt men fastställer att präster inte får tala kränkande om homosexuella och att de måste beakta sin själavårdsuppgift.³¹

Samma år avger ärkebiskopen Bertil Werkström ett remissvar på utredningen *Homosexuella i samhället* där han råder homosexuella att leva i celibat och vänskap. Han framhåller skillnaden mellan läggning och handling och menar att den homosexuelle inte själv valt sin läggning och därmed inte enbart utifrån detta får betraktas som moraliskt tvivelaktig.³² Werkström tillsätter samtalsgruppen *Kyrkan och de homosexuella* som 1988 resulterar i utredningen *En fråga om kärlek. Homosexuella i kyrkan*. Utredningen lämnar förslag till en välsignelseakt för homosexuella och på kyrkomötet samma år behandlas en motion med ett

²⁸ Holsten Fagerberg. ”Etisk bedömning av homosexualiteten”, i *De homosexuella och kyrkan*, sid 152.

²⁹ Svenska kyrkan. *Historia*.

³⁰ SOU 1984:63. *Homosexuella och samhället*.

³¹ 1985 Kyrkomötets behandling av motion om homosexuella [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-21)

³² Johanna Gustafsson. *Kyrka och kön*, sid 275.

sådant förslag med följande formulering:³³ ”Från kyrkans sida bör vi helhjärtat och reservationslöst acceptera de homosexuellas kärlek på samma vis som vi accepterar de heterosexuellas. Som en markering av detta bör en kyrklig välsignelseakt för de homosexuella utarbetas.³⁴” Utskottet som behandlar frågan visar på att kyrkan inte är enig och behöver ytterligare kunskap i frågan. Kyrkomötet beslutar att tillsätta en ”allsidigt sammansatt utredning angående kyrkans förhållningssätt till homosexualitet och dess konsekvens i själavård, förkunnelse och undervisning.”³⁵ Först sex år senare är utredningen färdig och rapporten *Kyrkan och homosexualiteten* offentliggörs 1994. Rapporten redovisar två skilda linjer som benämns huvudlinjen och alternativlinjen, där den senare motsätter sig en välsignelse av homosexuell samlevnad i motsats till den förra.³⁶ Samma år antar riksdagen partnerskapslagen och biskopsmötet kommer med pastorala råd angående förbön för dem som ingått partnerskap. I de pastorala råden redogörs för kyrkans syn på äktenskap och samlevnad. Den splittring som kommit till uttryck i *Kyrkan och homosexualiteten* är tydliga även här och dokumentet avslutas med följande formulering ”Till slut blir det den enskildes mot Bibeln, samvetet och kyrkans lära väl prövade ställningstagande som måste avgöra”.³⁷ 1998 får Svenska kyrkans teologiska kommitté i uppdrag av kyrkomötet och centralstyrelsen att arbeta vidare med frågorna kring homosexuell samlevnad, och 2002, samma år som riksdagen röstar ja till att homosexuella har rätt att prövas som adoptivföräldrar, lägger Teologiska kommittén fram samtalsdokumentet *Homosexuella i kyrkan* för diskussion i kyrkomötet. Kommittén visar på att även om det finns en mångfald av uppfattningar inom kommittén så är den enig om att ”kyrkan givetvis inte skall fördöma den samkönade orienteringen och inte heller understödja sådan verksamhet som försöker ’bota’ homosexuella” samt att ”möjligheten till vigd tjänst i kyrkan skall prövas i varje enskilt fall och att sexuell orientering inte bör medföra ett generellt nekande.”³⁸

³³ Svenska kyrkan. *Historia*.

³⁴ 1988 Kyrkomötets behandling av motion om kyrklig välsignelse för homosexuella [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-27).

³⁵ Ibid

³⁶ Jesper Svartvik. *Bibeltolkningens bakgator*, sid 320-322.

³⁷ 1994 Biskoparnas pastorala råd kring partnerskap [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-28).

³⁸ 2002 Homosexuella i kyrkan TK samtalsdokument [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-06)

2005 lägger kyrkostyrelsen (kyrkomötets beredande och verkställande organ) fram en skrivelse om samlevnadsfrågor inför kyrkomötet. I den föreslår kyrkostyrelsen att en ordning för välsignande av partnerskap utfärdas, ett förslag som antas av kyrkomötet.³⁹

2.2 Bibelställen

I Bibeln står det skrivet, det är bögnarnas fel
Jag vet inte vilken rad och vers, kapitel eller del
Men nånstans här i står det, det är bögnarnas fel⁴⁰

Ja, vad står det egentligen i Bibeln? De bibeltexter som på något vis är relevanta i sammanhanget är anmärkningsvärt få. I huvudsak rör det sig om tre ställen i GT och tre i NT. I berättelsen om staden Sodom⁴¹ samlas en mobb utanför Lots hus och hotar att våldta änglarna som har kommit på besök till staden. Lot erbjuder dem sina orörda döttrar i utbyte men detta retar bara upp mobben som nu vill ge sig på även Lot. Hoten hinner aldrig förverkligas innan änglarna ingriper. Gud lät som bekant förstöra städerna tillsammans med dess invånare på grund av deras ondska. En populär tolkning av texten har varit att den visar Guds missnöje med homosexuella handlingar och ett tydligt förbud mot dem.⁴² Mer sällan dras även paralleller till Dom 19 där en levit och hans bihustru efter att upprepade gånger blivit nekade gästfrihet, slutligen får husrum för natten hos en gammal man i staden Giva där folket var benjaminiter. Stadens män samlades utanför huset och i likhet med 1 Mos 19 kräver de att få ligga med gästen. Leviten erbjuder då männen sin bihustru i utbyte. Männen våldtar henne hela natten och på morgonen dör hon av sina skador. Leviten styckar bihustrun och skickar delar av henne till alla Israels stammar för att visa på den ogärning som begåtts och utkräva hämnd på gärningsmännen, vilket leder till en blodig fejd mellan Benjamins stam och de övriga av Israels stammar.⁴³ Ett mer explicit förbud möter vi i 3 Mos 18:20: ”Du får inte ligga med en man som man ligger med en kvinna; det är något avskyvärt.” samt 20:13: ”Om

³⁹ Svenska kyrkan, *Historia*.

⁴⁰ Henrik Dorsin, *Det är bögnarnas fel*.

⁴¹ *Bibeln*, Libris, Örebro, 1999, 1 Mos 19:1–13.

⁴² Byrne R.S. Fone. *Homophobia: a history*, 1st Picador USA ed., Picador USA, New York, 2001[2000], kap 5

⁴³ *Bibeln*, 1999

en man ligger med en annan man som med en kvinna, har de båda gjort något avskyvärt. De skall straffas med döden, skulden för deras död är deras egen.”⁴⁴ Alla de ställen i NT som direkt berör homosexuella handlingar förekommer i Paulus brev.⁴⁵ I Romarbrevet beskriver Paulus vad gudlöshet och avgudadyrkan kan leda till. Rom 1:26–27 brukar anföras och lyder:

Därför utlämnade Gud dem åt förnedrande lidelser. Kvinnorna bytte ut det naturliga umgänget mot ett onaturligt, likaså övergav männen det naturliga umgänget med kvinnorna och upptändes av begär till varandra, så att män bedrev otukt med män. Därmed drog de själva på sig det rätta straffet för sin villfarelse.⁴⁶

Paulus fortsätter sedan med en lång lista vederstyggligheter som vidare utmärker de ogudaktiga. I 1 Kor 6:9 samt 1 Tim 1:10 radas exempel upp på de som är orättfärdiga och här förekommer termen ”män som ligger med män”.⁴⁷ Utöver dessa ställen brukar heteronormativa skapelseteologiska argument som grundar sig på skapelseberättelserna i Bibeln förekomma. Man brukar då mena att homosexualitet strider mot skapelseordningen där Gud skapade kvinnan som sällskap åt den ensamme mannen, för att de skulle komplettera varandra och föröka sig.⁴⁸

3 Resultat

I detta kapitel kommer jag att redovisa undersökningen av texterna i kronologisk ordning.

3.1 *De homosexuella och kyrkan (1974)*

De homosexuella och kyrkan kan ses som startskottet för Svenska kyrkans attitydförändring till homosexuella. Rapporten är resultatet av en utredning som initierades på uppdrag av biskopsmötet 1972. Gruppen som låg bakom utredningen såg som sin uppgift ”att framlägga fakta om homosexualiteten, att analysera problematiken och att framlägga argument för ett

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Byrne R.S. Fone. *Homophobia: a history*, kap 6

⁴⁶ *Bibeln*, 1999

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ Kjeld, Renato Lings, *Love lost in translation: homosexuality and the bible*, Trafford, [Bloomington], 2013, sid 4–6

etiskt ställningstagande”.⁴⁹ Under arbetets gång bildade dock gruppen sig en egen uppfattning i frågan som de framlägger i slutet av boken där de föreslår praktiska åtgärder. Merparten av innehållet är författat av Holsten Fagerberg, docent i etik och präst i Svenska kyrkan. Medicinska och psykologiska aspekter av homosexualitet behandlas i ett kapitel av Herman Hedqvist och Bengt Haglund medan Barbro Gustafsson, en ledamot av en kristen arbetsgrupp inom RFSL, har författat kapitlet om den samtida situationen för homosexuella i samhället. I det inledande kapitlet ”Vad menas med homosexualitet?” skisserar Fagerberg en bild av homosexualitet som är mer mångbottnad och nyanserad och inte så entydigt negativ som tidigare. Det vittnesmål om sin egen homosexualitet som den djupt troende filosofen och författaren Pontus Wikner (1837–1888) gav i den postumt utgivna *Psykologiska självbekännelser* verkar ha gjort ett stort intryck på Fagerberg och han återkommer flera gånger till Wikners öde och menar att; ”Hos Wikner träder både den fysiska och den psykiska sidan av homosexualitet klart fram. Den är en hela personen omfattande böjelse till personer av samma kön”.⁵⁰ Fagerberg menar att det är viktigt att differentiera mellan olika former av homosexualitet och Wikner får då representera vad Fagerberg benämner som *genuin* homosexualitet till skillnad från andra former av homosexualitet av mer tillfällig och ensidigt fysisk karaktär:

Som en särskild grupp har vi framhävt den karaktärsmissigt fixerade formen, vars rötter går ned ända i barndomen och därför är rotade i personlighetens kärna. Från denna grupp har vi med många forskare velat urskilja andra typer, främst den tillfälliga homosexualiteten och den kommersiellt betingade.⁵¹

I den del av boken som berör homosexualitet i relation till kyrkan och Bibeln framgår att Fagerberg inte får bibelskrifterna och kyrkans traditionellt rent avvisande hållning att gå ihop med den bild av homosexualitet som framkommer av utredningen. Hans slutsats blir att den homosexualitet som Bibeln talar om inte kan vara densamma som den genuina homosexualitet som man nu känner till.⁵² I sin tolkning av det bibliska materialet fastställer

⁴⁹ Olof Sundby. ”Förord”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 5

⁵⁰ Holsten Fagerberg. ”Vad menas med homosexualitet?”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 8

⁵¹ Ibid, sid 19

⁵² Holsten Fagerberg. ”Etisk bedömning av homosexualiteten”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 152

Fagerberg att de ställen där Bibeln uttalar sig direkt är entydigt negativa. Huvudställena i GT menas vara 3 Mos 18:22 och 20:13. Fagerberg uppmärksammar dock att i samma kapitel är även äktenskapsbrott belagt med dödstraff och gör en koppling till äktenskapsbryterskan i Joh 8:15, där Jesus svarar de som vill stena henne med ”Den av er som är fri från synd skall kasta första stenen på henne”.⁵³ Fagerberg visar därmed att även verserna om att *ligga med en man som med en kvinna* behöver tolkas och tillämpas i likhet med den om verserna om äktenskapsbrott: ”Vad som är förpliktigande och inte i GT kan inte avgöras utan en prövning av utsagorna och en tolkning av det sammanhang, vari de är inställda.”⁵⁴ Vidare hänvisar Fagerberg till en allmän uppfattning att ceremoniallagen inte längre gäller för kristna. Han menar att om man okritiskt anammar GT:s föreskrifter om samkönade sexuella handlingar så måste man som konsekvens göra detsamma med en rad andra föreskrifter som förefaller orimliga. Han ifrågasätter också att Sodom skulle straffats p.g.a. homosexualitet då flera senare bibelställen tolkar berättelsen annorlunda. I övrigt framställs de bibliska uttalandena som klara och entydigt negativa. Detta gäller även i NT där Fagerberg tar upp de tidigare nämnda ställena i Paulus brev. Fagerberg hävdar att perspektivet i Romarbrevet är kultiskt och frälsningshistoriskt. Homosexualitet är en konsekvens av att vända Gud ryggen, ett straff för ogudaktighet. En av de många onaturliga synder som hedningar ägnar sig åt eftersom de inte erkänner och dyrkar Gud. Den homosexualitet som Paulus beskriver i Romarbrevet rör sig enligt Fagerberg om ”människor som skulle ha förutsättningar för en normal sexualitet men som på grund av en förvrängd gudsdyrkan ägnar sig åt onaturliga förbindelser”. Liknande resonemang förs om 1 Kor 6:9 och 1 Tim 1:10.⁵⁵ Fagerberg sammanfattar mot slutet av boken:

Motståndarnas [mot homosexualitet] argument har formellt stöd i Skriften och traditionen, men det förutsätter ett okritiskt övertagande av en skriftutsaga utan försök att inplacera den i dess sammanhang och ge den en rimlig tolkning.⁵⁶

⁵³ *Bibeln*, 1999, Joh 8:7

⁵⁴ Holsten Fagerberg. ”Värdering av homosexualiteten”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 94

⁵⁵ *Ibid*, sid 92–103

⁵⁶ *Ibid*, sid 152.

Fagerberg intygar förvisso att det enda som skiljer homo- och heterosexuallitet åt, är att dragningen riktar sig till det egna könet:

Den homosexuella människan är lik alla andra utom i ett hänseende, i sin könsinriktning. Men hon eftersträvar i grund och botten samma saker som andra. Hon fullgör sitt arbete och sina medborgerliga plikter. Som andra längtar hon efter mänsklig gemenskap och värme.⁵⁷

Men det är likväl inte fråga om att jämställa de två läggningarna. Fagerberg avvisar exempelvis den inställning han finner i en skrift av engelska kväkare där homo- och heterosexuallitet jämställs fullständigt och det viktiga är om en handling ”uttrycker sann kärlek mellan två individer och skänker dem båda njutning”.⁵⁸ Vidare menar han att denna inställning inte beaktar äktenskapet som en gudomlig skapelseordning mellan man och kvinna, att homosexuella inte kan få barn och slutligen att den inte skiljer på olika former av homosexualitet vilket ju är själva grunden för Fagerbergs argument för att kyrkan ska acceptera homosexualitet.⁵⁹ Det är värt att notera att *De homosexuella och kyrkan* kom ut i en tid då homosexualitet fortfarande klassades som en sjukdom och där de officiella tongångarna inom kyrkan dittills varit entydigt negativa. Arbetsgruppens slutsatser får därför ses som kontroversiella. Utredningen kommer inte bara fram till att det inte finns någon medicinsk eller psykologisk grund, vare sig för att betrakta homosexualitet som en sjukdom eller för att försöka bota den. De lämnar dessutom flera förslag till praktiska åtgärder: Kyrkan bör verka för stabila och varaktiga relationer för homosexuella, informera om homosexualitet för att motverka negativa attityder, samarbeta med de lokala RFSL-föreningarna och välkomna de homosexuella in i församlingssamfundet. Det bör dessutom vara möjligt för homosexuella att prästvigas. Även om utredningen motsätter sig samkönat äktenskap överväger man möjligheten för inrättandet av en kyrklig välsignelseakt för samkönade par.⁶⁰ I en intervju med Fagerberg fyrtio år senare uppger han att kyrkan höll emot och att utredningen togs emot med tystnad:

⁵⁷ Holsten Fagerberg. ”Förslag till praktiska åtgärder”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 159

⁵⁸ Holsten Fagerberg. ”Etisk bedömning av homosexualitet”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 107

⁵⁹ Ibid, sid 109

⁶⁰ Holsten Fagerberg. ”Förslag till praktiska åtgärder”. I *De homosexuella och kyrkan*, sid 157–164

Det fanns ingrodda föreställningar och de hade Bibeln på sin sida. Jag menade att man inte kan läsa Bibeln bokstavigt utan vi måste hantera den nya kunskapen. Min utgångspunkt har alltid varit att man kan inte bara tycka, fakta och värderingar var mina slagord i diskussionerna.⁶¹

3.2 En fråga om kärlek: Homosexuella i kyrkan (1988)

Biskopsmötet tog aldrig ställning till innehållet i rapporten *De homosexuella och kyrkan*. Men 1985 avgav ärkebiskop Bertil Wikström ett yttrande över den statliga utredningen *Homosexuella och samhället* (SOU1984:63) som signalerade ett steg tillbaka i förhållande till rapporten. I sitt yttrande råder han homosexuella att leva i celibat och vänskap. Yttrandet gav upphov till en omfattande debatt vilket ledde till tillsättandet av samtalsgruppen *Kyrkan och de homosexuella*.⁶² Samtalsgruppens rapport *En fråga om kärlek: Homosexuella i kyrkan* fortsätter i samma spår som *De homosexuella och kyrkan* och vidareutvecklar tankarna om en mer inkluderande hållning gentemot homosexualitet. Tre av författarna, Anna Mohr, Sven-Olof Svensson och Eva Brunne (som sedermera blev den första öppet homosexuella biskopen i landet) gavs fullmakt att företräda samtliga EKHO-grupper (ekumeniska grupperna för kristna hbtq-personer) i Sverige. Under de 18 år som gått sedan den förra rapporten kom ut hade HIV-smittan kommit till Sverige. Gert Nilsson lyfter att somliga hävdar att spridningen av HIV och aids är en konsekvens av att den kristna sexualmoralen inte efterföljs; ”En vulgär syn ser till och med HIV och aids som stöd för den kristna moralens överlägsenhet”.⁶³ Nilsson ifrågasätter den så kallade traditionella kristna sexualmoralen och hur kristen den egentligen är. Han resonerar utifrån teologerna Golwitzer, Thielicke och Løgstrup och landar i ett avståndstagande från en negativ syn på sexualitet som behäftad med synd annat än i barnalstrande syfte och förespråkar istället en positiv syn som bekräftar sexualiteten som en gåva från Gud med en betoning av gemenskapsaspekten över barnalstringen. Ur denna aspekt framstår hetero- och homosexualitet som lika varandra.⁶⁴ I kapitlet "Vad är homosexualitet?" återfinns inte alls den uppdelning i olika typer av homosexualitet som så starkt präglade

⁶¹ Svenska kyrkan Stockholms stift. <https://www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift/pionjaren-holsten-fagerberg> (hämtad 2020-11-18)

⁶² Bertil Werkström. ”Förord”. I *En fråga om kärlek: homosexuella i kyrkan : en bok från samtalsgruppen Kyrkan och de homosexuella*, Verbum, Stockholm, 1988, sid 7–8

⁶³ Gert Nilsson. ”Kärlek och Sexualitet – en teologisk fråga?”. I *En fråga om kärlek: homosexuella i kyrkan*, sid 39

⁶⁴ Ibid, sid 12–25

rapportens föregångare. I kapitlet blottlägger Sven-Olof Svensson det moderna medicinska och psykologiska begreppets tillblivelse för ca 100 år sedan och uppmärksammar den därmed behäftade problematiken med att använda ordet homosexualitet i bibelöversättningen, då detta innebär att man applicerar en ”modern psykologisk term, laddad med vår tids värderingar, på företeelser tusentals år tillbaka”.⁶⁵ Svensson tydliggör klart att den homosexuella läggningen är en del av personligheten och inte på något sätt kan betraktas som sjuklig eller avvikande. Genom en historisk exposé visar han hur uppfattningen om samkönade sexuella handlingar och relationer varierat. Han relativiserar vad som är naturligt och hänvisar till Wikners liknelse om trädet som kröker sig när det växer för att ta sig runt ett klippblock som skjuter ut över det. Trädet får en ovanlig form men ovanlig och onaturlig är inte samma sak. Det sant onaturliga är att begära att trädet ska växa rakt eller inte alls.⁶⁶

Tolkning av olika bibelställen är främst begränsat till kapitlet ”Säger Bibeln något om homosexualitet?” skrivet av Anders Roos. Roos framhäver vikten av att contextualisera de bibliska utsagorna. Han varnar för en syn på GT där kyrkan ”anser sig vara enda arvtagare till eller fullständig ersättare av ’det gamla Israel’”⁶⁷ med följderna att hela ceremoniallagen förkastas medan morallagarna övertas mer eller mindre bokstavstroget. Istället pekar han på rimligheten i att ta hänsyn till judisk-rabbinsk skrifttolkning för att förstå utsagornas sammanhang. Med detta perspektiv ses 3 Mos 18 och 20 som uttryck för en kamp att avskilja det egna utvalda folket och kulten från en omgivande fruktbarhetskult där det förekom både hetero- och homosexuell prostitution. Det handlar m.a.o. mer om att israeliterna inte ska beblanda sig med andra folks fruktbarhetsriter och kultliv snarare än att reglera enskilda personers samliv. Även Sodomberättelsen belyses ur ett judiskt perspektiv. Huvudsynden i berättelsen blir då ”inte homosexualitet utan fastmer ogästvänlighet, orättfärdigt behandlande av människor och grymhet”.⁶⁸ Roos drar också en parallell till Dom 19 och menar att det i båda fallen är sexuellt våld som fördöms inte homosexualitet i sig.

⁶⁵ Sven-Olof, Svensson. ”Vad är homosexualitet?”. I *En fråga om kärlek: homosexuella i kyrkan*, sid 26

⁶⁶ Ibid, sid 31–33

⁶⁷ Anders, Roos. ”Säger Bibeln något om homosexualitet?”. I *En fråga om kärlek: homosexuella i kyrkan*, sid 39

⁶⁸ Ibid, sid 41

Roos ställer inte NT mot GT på samma sätt som Fagerberg och han framhåller att de paulinska breven författades och mottogs i en kontext påverkad av ”gammaltestamentligt material [...] den judiska vishetslitteraturen, de rabbinska utläggningarna, de samtida religionerna och samhällsstrukturerna”.⁶⁹ Paulus uttalanden bör då ses i relation till den omgivande religionsutövningen som på ett liknande sätt, som när det gällde bestämmelserna i GT, präglades av fruktbarhetskult med sexuella inslag och prostitution. Det rör sig alltså även här om ett avståndstagande från främmande sexuella kultiska handlingar och en markering mot avgudadyrkan. Roos drar i slutänden samma slutsats som Fagerberg; uttalandena handlar inte om en *genuin homosexuell läggning*.

Vidare problematiserar Roos Paulus tal om onaturligt respektive naturligt sexuellt umgänge. Han menar att Paulus kan antas tala utifrån sin samtids synsätt. Utsagan är då giltig för oss i den mån det råder samstämmighet mellan kulturella yttringar, då och nu. Paulus utsaga om onaturlighet skulle i vår tid då snarare gälla sexuellt utnyttjande snarare än samkönade kärleksförhållanden. Medan Fagerberg menade att bibelställena är klara och tydliga framhåller Roos tvärtom svårigheten att alls veta vad som avses då det är mycket oklart hur vissa nyckelbegrepp ska översättas. De grekiska orden *malakoi* och *arsenokoitai* förekommer i 1 Kor 6:9. I Bibel 2000 översattes dessa med ”män som ligger med män” och i NT-81 med ”homosexualitet”. Roos menar att orden är svåröversatta men att *malakoi* ordagrant betyder mjuk, förvekligad eller feminin och att *arsenokoitai* verkar vara något som Paulus själv totat ihop genom att sätta samman orden för man och säng. En möjlig tolkning för *malakoi* och *arsenokoitai*, är enligt Roos att de utgör parterna i ett pederastiskt förhållande. I 1 Tim 1:10 förekommer *arsenokoitai* mellan orden *pornoi* och *andrapodistai* som förmodas betyda manlig prostituerad (tvingad eller frivillig) respektive kidnappare eller slavhandlare; ”Med denna innebörd skulle de tre orden väl passa samman och kunna översättas; manliga prostituerade, män som ligger (med dem) och slavhandlare (som anskaffar dem).”⁷⁰

⁶⁹ Ibid, sid 45

⁷⁰ Ibid, sid 51

Roos uppehåller sig inte bara vid delar i Bibeln som traditionellt använts mot homosexualitet utan uppmärksammar även att det finns de som tycker sig finna uttryck för homosexuell kärlek i Bibelns berättelser om David och Jonatan samt Rut och Nomi och att även om det inte går att veta något med säkerhet om dessa förhållandens egentliga natur, så är det likväl många, både homosexuella och heterosexuella, som känner igen sig i dem.⁷¹

Roos slutstats blir att ”VI VET INTE!”⁷² vad Bibeln säger om genuin homosexualitet. Vad vi däremot vet är att Bibeln fördömer ”sexuellt utnyttjande, sexuell förnedring, kultisk prostitution, perverst leverne – och falska anklagelser.”⁷³

3.3 Kyrkan och homosexualiteten (1994)

Svenska kyrkans centralstyrelse beslöt 1988 att tillsätta ”en allsidigt sammansatt utredning angående kyrkans förhållningssätt till homosexualitet och dess konsekvens i kyrkans själavård, förkunnelse och undervisning”.⁷⁴ Utredningen präglades av stora motsättningar och flera ledamöter hoppade av, däribland Anna Mohr, Eva Brunne och Sven-Olof Svensson som också medverkat i *En fråga om kärlek*. De ingick till en början i arbetsgruppen som representanter för ekumeniska gruppen kristna homosexuella, EKHO, men på grund av ärkebiskopens och Centralstyrelsens klart negativa hållning i sitt remissvar på statliga partnerskapskommitténs betänkande (SOU:1993:98), valde de att lämna arbetsgruppen då de ansåg fortsatt dialog meningslös.⁷⁵ I en intervju i *Svenska dagbladet* i samband med sin biskopsvigning 2009 kommenterade Brunne avhoppet: ”Skulle man på samma sätt ta reda på vilka som är för eller emot att svarta får leva på samma villkor som andra?”.⁷⁶ Två kapitel författade av Anna Mohr och ett författat av alla tre representater för EKHO behölls ändå i rapporten med följande motivering: ”Även om arbetsgruppen känner sig främmande för

⁷¹ Ibid, sid 42–43

⁷² Ibid sid, 56 (Roos använder versaler i originaltexten.)

⁷³ Ibid, sid 37–56, citat på sid 56.

⁷⁴ *Kyrkan och homosexualiteten: rapport från en arbetsgrupp*, Svenska kyrkans centralstyr., Uppsala, 1994, sid 3.

⁷⁵ Ibid, sid 14.

⁷⁶ Agneta Lagercrantz. En jordnära biskop. Svenska Dagbladet. 2009-11-15. <https://www.svd.se/en-jordnara-biskop> (hämtad 2020-11-23)

mycket i detta avsnitt har arbetsgruppens bedömning varit att det skulle publiceras. Ett inifrånperspektiv kan förmedla kunskap som annars inte är åtkomlig.”⁷⁷

Rapporten ger ett minst sagt splittrat intryck då arbetsgruppen i stort sett bara lyckades enas om en inledande sammanfattning som gemensam text. I övrigt påminner rapporten mer om, som Jesper Svartvik uttrycker det, ”en antologi med bidrag av enskilda författare med i grunden olikartade perspektiv”.⁷⁸ Eftersom arbetsgruppen inte kunde komma fram till en gemensam hållning angående om homosexuell samlevnad ska accepteras eller inte, redovisas två olika linjer: huvudlinjen som är för och alternativlinjen som är emot. Jag har valt att fokusera på den gemensamma sammanfattningen samt texter av Bertil Gärtner, Eskil Franck och Lars Hartman som tillsammans lyfts fram som ”i stort sett eniga med varandra och hela den exegetiska vetenskapen i tolkningen av de nämnda bibelställena”.⁷⁹ Samtliga är eniga om att bibelställena fördömer homosexuella handlingar men de skiljer sig åt i vilka implikationer de menar att det får. För Gärtner leder det till ett avvisande av homosexuella relationer, Hartman avstår från att svara men hänvisar till tolkningsgemenskapen (som i stort är avvisande) och Franck hävdar att det är möjligt, enskilda bibelställen till trots, att acceptera homosexuella parrelationer utifrån den riktning han finner i Bibeln.⁸⁰ Under rubriken ”Vad säger Bibeln om homosexualitet?” beskrivs de relevanta bibelställena kort på en ungefär en sida. I ljuset av hur Roos lyfte översättningsproblematiken så är det intressant att notera att *malakoi* och *arsenokoitai* i 1 Kor 6:9 här översatts till ”homosexuella handlingar”.

3.3.1 Bertil Gärtner

Gärtner titulerar sitt kapitel ”Till man och kvinna - vad säger Bibeln om homosexuella handlingar?”.⁸¹ Som rubriken antyder så menar Gärtner att de bibliska texter som behandlar homosexuella handlingar ska ses i ljuset av skapelseberättelserna och det av Gud instiftade

⁷⁷ *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 16

⁷⁸ Jesper Svartvik. *Bibeltolkningens bakgator*, sid 309

⁷⁹ *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 20

⁸⁰ *Ibid*, sid 19–24

⁸¹ Bertil E. Gärtner. ”Till man och kvinna – Vad säger Bibeln om homosexuella handlingar?”. I *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 103.

äktenskapet. Vilket i korthet innebär att man och kvinna enligt Guds plan är skapade för varandra som komplementära poler och äktenskapet är den sexuella samlevnadens enda givna plats: ”Den enda ’ett kött-relation’ som Bibeln talar om är man-kvinna vilken Gud format.”⁸² Homosexuella och övriga som inte ryms inom äktenskapets ramar hänvisas till celibat: ”detta är inte något lätt sätt att leva. Men det finns en gåva i himmelrikets kraft som gör det möjligt.”⁸³ Gärtner framhåller att även om bibeltexterna inte uttalar sig om homosexuell läggning så är de entydigt negativa angående alla homosexuella handlingar.⁸⁴ Han avvisar bestämt hävdandet att bibelverserna inte behandlar *genuin homosexualitet* som orimligt och menar att man då inläser i texterna vad man vill att de ska säga. Gärtner menar att eftersom skildringar av homosexuell läggning förekommer i antik litteratur så kan det inte ”uteslutas att aposteln kände till denna ’genuina’ form av homosexualitet, ja det är rent av troligt eftersom han i övrigt visar sig känna till sin tids filosofiska riktningar”.⁸⁵ Det är därför enligt Gärtner, inte rimligt att inskränka Paulus negativa omdöme till att röra bara sexuellt missbruk och våld, utan till alla homosexuella handlingar, även de av genuint homosexuella.⁸⁶

Vidare invänder Gärtner mot en ”förkortning” av innebörden i Sodomsberättelsen som gör gällande att Guds fördömande inte också riktar sig mot homosexualitet utöver de övriga synderna.⁸⁷ Gärtner drar likt Roos paralleller mellan 1 Mos 19 och Dom 19 men i motsatt syfte. Han tillstår förvisso att beroendeförhållandet mellan berättelserna inte är klarlagt men menar ändå att berättelserna har en gemensam grund: homosexuella krav på en främling, erbjudandet av en kvinna som ersättning och brott mot gästvänskapen.⁸⁸ Gärtner protesterar även mot ”förkortningen” av ordet *arsenokoitai* till att gälla enbart manlig prostitution och

⁸² Ibid, sid 123

⁸³ Ibid, sid 121–123, citat på sid 122

⁸⁴ Ibid, sid 103

⁸⁵ Ibid, sid 121

⁸⁶ Ibid, sid 120

⁸⁷ Ibid, sid 126

⁸⁸ Ibid, sid 107

mot att se fördömandet i Romarbrevet som enbart riktat mot pederasti och tempelprostitution, vilket han menar inskränker textens allmängiltiga värderingar.⁸⁹

Gärtner kommenterar kort skriften *Homosexualitet och Bibeln*, som getts ut av EKHO några år tidigare, vari författarna bl a tolkat relationen mellan David och Jonatan och Rut och Nomi i homosexuella termer. Föga förvånande låter sig Gärtner inte imponeras och yrkar på att dessa texter bör avföras från diskussionen på grund av svag bevisföring, avsaknad av stöd i texten samt att ”det inte står något om ett homosexuellt förhållande”.⁹⁰

Han framhåller vidare att antalet ställen i Bibeln som diskuterar homosexualitet är få och tar något oväntat denna tystnad som intäkt för författarnas samstämmighet. Värdering av homosexuellt beteende har enligt Gärtner varit så självklar i den judiska och kristna etiken att kommentarer har varit överflödiga.⁹¹

Gärtner verkar mena att även texternas innebörd är självklar: ”Man ser alltså att kyrkorna bedömer de bibliska texterna på olika sätt. Somliga bortser från dem, andra vill stå på den bibliska uppenbarelsens grund.”⁹²

3.3.2 Eskil Franck

Om Paulus, som Gärtner menade, borde känt till en distinktion mellan homosexuell läggning och handling eller inte, är enligt Franck både omöjligt att avgöra och ovidkommande:

Det avgörande synes mig dock inte vara om urkyrkan känt till den aristoteliska distinktionen eller inte utan om den allmänt erkända kunskapsökningen beträffande homosexualitet gör att vi befinner oss i ett nytt läge för tillämpningen av texterna. Min bedömning är att så är fallet.⁹³

I stort följer Franck samma argumentationslinje som Fagerberg och Roos. Grunden till att acceptera genuin homosexualitet vilar enligt Franck dock inte bara på att den är genuin och

⁸⁹ Ibid, sid 115–117

⁹⁰ Ibid, sid 110–111

⁹¹ Ibid, sid 103

⁹² Ibid, sid 127

⁹³ Eskil Franck. ”Bibeln och homosexualiteten”. I *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 148

karaktärsmissigt fixerad, ty det kan även saker som pyromani och kleptomani vara. Också det dubbla kärleksbudskapet måste uppfyllas, d.v.s kärleken till Gud och nästan. Utöver att vara genuint homosexuell så måste personen också vara villig att ”gå in under samma gudstro och pålägga sig samma etiska ansvarighet och trohetsideal som ett enligt bibeltexterna riktigt fungerande heterosexuellt förhållande”.⁹⁴ Franck menar att homosexuella till skillnad från bisexuella (som han verkar mena per automatik är promiskuösa) kan leva upp till det dubbla kärleksbudskapet.⁹⁵

Även Franck problematiserar översättningen av *malakoi* och *arsenokoitai*. Att översätta orden till homosexualitet är enligt Franck ett anakronistiskt förfaringssätt som inte tar hänsyn till nyanser. Enligt Franck representerar orden den passiva respektive aktiva parten i ett promiskuöst sexuellt umgänge mellan män. Det är enligt Franck lika olämpligt att översätta dessa ord till homosexualitet som det är översätta *methysi*, som också fördöms i 1 Kor 6:9-10, till alkoholister, då ”Det nutida begreppet ’alkoholister’ ger uttryck åt fördjupade insikter i drickandets orsaker, villkor och konsekvenser”.⁹⁶

Franck sammanfattar Bibelns syn på samkönad sexualitet i tre punkter:

1. De bibliska författarna är avståndstagande från företeelsen.
2. Avståndstagande består främst i att dessa handlingar är förknippade med avgudadyrkan och hednisk kult.
3. Texterna vänder sig mot promiskuitet och lidelsefullhet vänd både mot det egna och det andra könet, speciellt tempelprostitutionen.⁹⁷

Också Franck framhåller skapelseordningen och hans acceptans av homosexualitet framstår till viss mån som ett pragmatisk förhållningssätt till en brusten skapelse, i stil med, det blir inte alltid som det var tänkt men vi får jobba med vad vi har. Frank skriver: ”Att på detta sätt acceptera en brustenhets i skapelsen är principiellt inget nytt utan har gamla anor inom kristen

⁹⁴ Ibid, sid 153

⁹⁵ Ibid

⁹⁶ Ibid, sid 145

⁹⁷ Ibid, sid 146

och judisk tradition.”⁹⁸ Guds ursprungliga plan var ju, menar Franck, ändå heterosexualliteten: ”Utsagan från genuint homosexuella att ’Gud har skapat mig sådan’ är därför tveksam ur ett övergripande bibliskt perspektiv.”⁹⁹

3.3.3 Lars Hartman

Hartmans kapitel tituleras ”Kommentarer och hermeneutiska överväganden”.¹⁰⁰

Kommentarerna är riktade primärt mot ovan behandlade kapitel av Bertil Gärtner medan de hermeneutiska övervägandena är en reviderad utskrift av en av hans tidigare föredragningar 1992 inför en arbetsgrupp som utredde frågorna om kyrkan och homosexualitet. Hartman inleder kapitlet med att kortfattat framlägga vad han menar är viktiga distinktioner för att förstå en text. Dessa rör frågor om vad det är man vill förstå, olika typer av förståelse, skillnaden på textens värld och den historiska världen, samt olika sätt att tala om hermeneutik. När han sedan går vidare till att kommentera Gärtners sätt att historiskt förstå gammaltestamentliga texter, tillämpas dock dessa distinktioner bara mycket sparsamt och utan några stödjande resonemang. Hartman sammanfattar i punktform Gärtners iakttagelser och menar i enlighet med honom att det är naturligt att läsa 1 Mos 19 som att berättaren indirekt anklagar sodomiterna för homosexualitet och att Dom 19 har en liknande innebörd.¹⁰¹ Vidare avfärdar han försöken att tolka 3 Mos 18:22 och 20:13 som riktade enbart mot tempelprostitution som ”befängda” och anser dem vara grundade i en oförmåga att skilja på en text och dess förhistoria. I enlighet med Gärtner avvisar han även idén om att David och Jonatans relation skulle vara av sexuell karaktär då han menar att en sådan tolkning är ett exempel på att inte respektera textvärlden.¹⁰²

⁹⁸ Ibid, sid 154

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Lars Hartman. ”Kommentarer och hermeneutiska överväganden”. I *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 130

¹⁰¹ Ibid, sid 132

¹⁰² Ibid

Hartman instämmer även i Gärtners resonemang kring Paulus inställning till homosexualitet och menar att Paulus resonerar som en ”god jude”¹⁰³ i Rom 1 och Kor 6 när han anser den vara mot naturen. Till stöd för detta anger han några samtida judiska texter som han menar talar om homosexualitet som onaturlig. Hartman använder konsekvent begreppet homosexualitet och inte homosexuella handlingar när han resonerar kring Paulus uttalanden. Om detta är ett medvetet grepp för att markera mot vad Gärtner benämnde som ”förkortning” eller om det görs oreflekterat är svårt att veta.

Om Hartmans text så långt mest framstår som en serie ryggdunkar åt Gärtner, blir skillnaden i hur de förhåller sig till den övergripande frågan, mer uppenbar i de avslutande hermeneutiska övervägandena, vari de konservativa tolkningsmodellerna problematiseras. Hartman påpekar att alla texter är tidsbundna, varför det är viktigt att se på de kulturella omständigheterna. Det är inte lika självklart för Hartman som för Gärtner att de bibliska författarnas inställning bör vara vägledande eller på vilket sätt. Även om man kan finna en princip, om att homosexuella handlingar är mot naturen eller skapelseordningen bakom texternas hållning, så innebär det inte per automatik att sådana bedömningar bör ges auktoritet även om de är gjorda av bibliska författare. Som exempel anger Hartman övertygelsen om att kvinnan till sin natur är underlägsen mannen:

Om Bibliska bud ges stöd av en sådan princip lär man ha anledning att ifrågasätta om principen ska hållas för giltig och också om bud som bygger på den ska anses auktoritativa. Är det på samma sätt med ”naturen” i fråga om homosexualitet?¹⁰⁴

Han problematiserar även reproduktionsargumentet genom att peka på andra dimensioner kopplade till sex, såsom njutning och uttryck för tillgivenhet och ställer frågan om detta bara gäller det heterosexuella umgänget.¹⁰⁵ Hartman verkar alltså dela Gärtners uppfattning att det inte är särdeles svårt att veta vad de bibliska författarna har menat, men till skillnad från Gärtner anser han det inte lika självklart vilken auktoritet deras uppfattningar bör tillskrivas i sammanhanget och visar på behovet av ett historisk-kritiskt förhållningssätt samt på problem

¹⁰³ Ibid, sid 133

¹⁰⁴ Ibid, sid 137

¹⁰⁵ Ibid, sid 134–137

med att allt för lättvindigt utgå från Bibeln som Guds ord. Givet sin egen osäkerhet landar Hartman ändå till slut i ett accepterande av den gamla ordningen då han menar att Svenska kyrkan som en förhållandevis liten kyrka bör ta hänsyn till den större tolkningsgemenskapen.

3.3.4 Alternativlinjens sluttext

Den alternativa linjens ställningstagande sammanställs i slutet av boken av Agne Nordlander. Nordlander sammanfattar den bibelsyn som ligger till grund för alternativlinjens ställningstagande med att biblisk uppenbarelse har företräde gentemot individuell religiös erfarenhet vid teologisk och etisk tolkning av vårt liv och verklighet.¹⁰⁶ Han framhåller vidare att avståndstagandet till homosexuella handlingar i Bibeln måste ses i ljuset av skapelseordningen. Gemensam för alla skikt i den bibliska uppenbarelsen, menar han, är grundsynen att människan är skapad till man och kvinna för att bli till ett kött i äktenskapet; all sexuell utlevnad utanför det heterosexuella äktenskapet bryter mot denna bibliska grundplan.

Nordlander menar att man inte kan spela ut kärleksbudet mot förbuden mot homosexuellt umgänge. Att homosexuella parrelationer kan vara kärleksfulla förnekas inte men ”kärleken, enligt den bibliska uppenbarelsen, inriktar sig på den högsta välgång för den man älskar och människans högsta välgång finner vi i lydningen för Guds lag och syften med människans liv, inte i avvikelsen från den.”¹⁰⁷ Alternativlinjens företrädare erkänner enligt Nordlander också förekomsten av en så kallad genuin homosexualitet skild från en tillfällig och promiskuös sådan, men drar slutsatsen att Paulus också borde känt till dessa aspekter och vägt in dem i sina uttalanden.¹⁰⁸

Även om alternativlinjen förhåller sig, i alla fall retoriskt, till existensen av en karaktärsmissigt fixerad, *genuin* homosexualitet så antyds samtidigt på olika sätt en viss tvekan kring orubbligheten i en sådan läggning. Framför allt så värjer man sig mot tanken på

¹⁰⁶ Agne Nordlander. ”Teologiskt-etiskt och pastoralt ställningstagande(alternativlinjen)”. I *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 210

¹⁰⁷ Ibid, sid 213

¹⁰⁸ Ibid, sid 214

att någon skulle vara skapad homosexuell. Homosexualitet kan inte vara det av Guds goda skapelse utan beskrivs istället som ett funktionsfel i skapelsen: ”Bäst torde homosexualitet kunna beskrivas som en ’störning’ i och ’avvikelse’ från Guds goda skapelse.”¹⁰⁹ Trots att Nordlander menar att alternativlinjen inte ser homosexualitet som en sjukdom så förhåller de sig ändå positiva till möjligheterna att bota den: ”Det finns tillförlitliga exempel både från själavård och från sekulär terapi, där människor som upplevt sig som stabilt homosexuella, utvecklat en heterosexuell identitet genom en längre process.”¹¹⁰ Nordlander uttrycker också en oro över att ett institutionellt accepterande av homosexualitet skulle leda till en spridning och ökning av homosexualitet och utmana den heterosexuella kärnfamiljen som samhällets sociala grundenhet genom att locka över människor med ”labil sexuell identitet”.¹¹¹

3.3.5 Huvudlinjens sluttext

Huvudlinjens sluttext är betydligt mindre omfattande än alternativlinjens. Kontentan av den är att kyrkan bör acceptera homosexuell parbildning men hålla en klar gräns mellan äktenskap och homosexuell samlevnad och att huvudlinjen bör vara kyrkans normala hållning men att alternativlinjen också får plats under kyrkans tak så länge man inte underkänner tron hos de kristna homosexuella som lever i fasta parförhållanden. Man tar också avstånd från en i handbok reglerad välsignelsesakt för homosexuella men lämnar ett förslag till förbön för att använda inom ramen för själavården.

3.4 *Homosexuella i kyrkan (2002)*

1998 fick Svenska kyrkans teologiska kommitté uppdraget av Svenska kyrkans centralstyrelse

att fortsätta bearbetningen av de principiella frågorna, som skall omfatta historiskt, sociologiskt, ekumeniskt och systematiskt teologiskt arbete samt frågan om att fungera som kyrka inrymmande två olika förhållningssätt till homosexualiteten, detta som en grund för biskoparna att senare omarbeta de pastorala råden i frågan i enlighet med kyrkomötets önskemål.¹¹²

¹⁰⁹ Ibid, sid 218

¹¹⁰ Ibid, sid 220

¹¹¹ Ibid, sid 217–218

¹¹² 2002 *Homosexuella i kyrkan TK samtalsdokument* [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-06), sid 6

Författarna till dokumentet invänder mot idén om att det skulle röra sig om två olika förhållningssätt och framhåller att frågan är betydligt mer komplex, ”där olika ställningstaganden är möjliga på punkt efter punkt och där även olika kombinationer av svar är tänkbara”.¹¹³ I motsats till tidigare rapporter där ansenligt utrymme ägnats åt att förklara homosexualitet utifrån olika psykologiska och medicinska förklaringsmodeller, ofta för att utröna om dess orsak står att finna i arv eller miljö, ifrågasätter författarna värdet i att försöka förklara homosexualitet:

Frågan är om vi är hjälpta av att försöka förstå vad homosexualitet ”är” på det här sättet. Att kunna förklara eller veta hur något uppstår säger inte nödvändigtvis något om dess existensberättigande eller värde. Etiskt sett ger inte heller insikten om hur något är beskaffat ett självklart svar på hur man bör förhålla sig till det.¹¹⁴

Man problematiserar även att homosexualitet ofta förklarats utifrån en skapelsegiven heterosexualitet och därmed konstruerats som onaturlig i förhållande till denna och förhåller sig kritiska till den ofta gjorda distinktionen mellan homosexuell läggning och handling. Med hänvisningar till kärleksbudskapet som kommer till uttryck i Johannesevangeliet framhåller författarna följande:

Kärleken upplevs lika betydelsefull och identitetsskapande för homosexuella som för heterosexuella, och då menar vi kärlek i alla dess olika betydelser. Om man i teori eller praktik vill förhindra eller avråda homosexuella människor från att gå in i berikande kärleksfulla relationer, som också tar sig sexualitetens uttryck, är det att fränkänna homosexuella ett viktigt område av det mänskliga livet.¹¹⁵

Författarna belyser 1 Mos 19:1-13 samt 3 Mos 18:22 och 20:13. De konstaterar att Sodom och Gomorras straff, inom GT:s egna ramar, i första hand hänvisas till som ett straff för ”brott mot gästfrihet och synder av icke sexuell karaktär”.¹¹⁶ Gästfrihetstolkningen menas också ha varit den dominerande bland tidiga kristna teologer. Angående 3 Mosebokens förbud mot att ”ligga med en man som med en kvinna” så framhåller författarna att oavsett livliga diskussioner bland exegeter om hur de ska tolkas så råder det någorlunda konsensus bland forskare om att

¹¹³ Ibid

¹¹⁴ Ibid, sid 14

¹¹⁵ Ibid, sid 13

¹¹⁶ Ibid, sid 17

det rör sig om regler i kultisk och inte etisk bemärkelse.¹¹⁷

Bland de nytestamentliga skrifterna tas syndakatalogerna i 1 Kor och 1 Tim upp och orden *malakoi* och *arsenokoitai* analyseras. Författarna drar här slutsatsen att ordens betydelse är mycket osäker och att det därmed är svårt att veta vad Paulus egentligen åsyftade:

Osäkerhet bekräftas av den fortsatta tolkningshistorien. Under de första fyra hundra årens diskussioner bland kristna grekiskspråkiga kyrkofäder och senare latinska om homosexualitetens omoraliska karaktär, hänvisades det aldrig till dessa ställen i 1 Kor 6 och 1 Tim 1. Det skedde inte ens bland de teologer som särskilt enträget avvisade homosexualitet, som till exempel Johannes Chrysostomos och Augustinus.¹¹⁸

Romarbrevet anses av författarna tydligt ta avstånd från homosexuella handlingar.

Twistefrågorna är dock hur generellt avvisandet är menat, huruvida Paulus gjort en distinktion mellan läggning och handling samt vad som menas med ordet ”onaturligt”. Författarna anser att stor osäkerhet råder i dessa frågor och ”Slutsatsen blir då, som antytts, att bibeltexterna förvisso tar avstånd från homosexuella handlingar i sitt givna sammanhang, men vilken homosexualitet det gäller råder det olika meningar om”.¹¹⁹ Vidare varnas för att låta enskilda bibelcitater och allmän moraluppfattning ligga till grund för kyrkans ställningstagande.¹²⁰ Författarna skiljer på vad i Bibeln som utgör centrum och periferi och menar att själva kristushändelsen utgör centrum och att kärleksbudet utgör det viktigaste budet: ”Vid en eventuell konflikt inom det bibliska materialet eller mellan bibelordet och nutida förhållanden är det detta centrum, detta evangelium, som har tolkningsföreträde”.¹²¹

3.4.1 Reservationer

Tre särskilda kommentarer från fyra ledamöter bifogades dokumentet. Elisabeth Engberg och LarsOlov Eriksson författade en gemensam kommentar där de framhåller att Bibelns syn, vilken de menar är mycket klarare och tydligare än det gemensamma dokumentet ger sken av, inte beaktas tillräckligt: ”Å ena sidan sägs att Bibeln har normativ och nutidskritisk funktion; å andra sidan spelar Bibelns entydigt avvisande syn på homosexuell utlevnad inte någon roll i

¹¹⁷ Ibid

¹¹⁸ Ibid, sid 18

¹¹⁹ Ibid, sid 19

¹²⁰ Ibid, sid 23

¹²¹ Ibid, sid 24

de slutsatser som dras.”¹²² Engberg och Eriksson betonar vikten av bibelargumentering i luthersk tradition där just skriftens normativitet betonas men vill samtidigt poängtera att det handlar om ”tilltro till Bibeln som Guds uppenbarelse” och inte om förenklad bokstavstro.¹²³

Biörn Fjärstedt talar om en kristen antropologi och att det kroppsliga, och därmed gränssättningen för det sexuella begäret, på något sätt har bäring för kroppens uppståndelse. Homosexualitet blir därmed inte bara ett allmänt etiskt spørsmål. Fjärstedt vill med detta markera en gräns mot ”det som brukar sammanfattas under benämningen gnosticism – att det kroppsliga och det själsliga till sist inte har med varandra att göra”.¹²⁴

Vidare argumenterar Biörn för att homosexualitet är något väsensskilt från den i skapelseordningen tänkta kärleken mellan man och kvinna och som han hellre benämner som ”förtätad vänskap”¹²⁵ och att kyrkan bör uppmuntra till celibat: ”Kyrkan kan och borde säkert tala mer om att leva som *monachos* för himmelrikets skull, som Jesus gjorde i anslutning till frågan om äktenskap eller inte, Matt. 19: 10-12.”¹²⁶

Samuel Rubenson är mer indirekt i sina invändningar. Något inlindat och förtäckt syns dock varianter på samma resonemang som i de andra reservationerna och Gärtner och Nordlanders tidigare texter. Tankar om Guds kärlek kontra mänsklig kärlek, påbudet celibat och homosexualitet som störning antyds i formuleringar som ”Den problematik som vidlåder all mänsklig form av kärlek kommer inte till sitt[sic] rätt när denna likställs med Guds kärlek” och ”Liksom alla begär blir sexualiteten destruktiv om den inte tyglas genom[sic] eller annan form av avhållsamhet.[...] Att inte all slags tillfredsställelse av sexuella begär eller alla sexuella orienteringar är likvärdiga [...], torde vara självklart för alla.” samt ”Det är vidare enligt min uppfattning nödvändigt att principiellt skilja mellan homosexuell orientring[sic]

¹²² Ibid, sid 43

¹²³ Ibid

¹²⁴ Ibid, sid 45

¹²⁵ Ibid, sid 46

¹²⁶ Ibid

och homosexuell samlevnad”.¹²⁷ Rubenson motsätter sig framförallt den, enligt honom, högst olutherska tanken på att komma fram till ett för kyrkan officiellt förhållningssätt och ställningstagande:

Men i luthersk tradition, liksom f.ö. i ortodox, finns inget kyrkans högsta magisterium som har auktoritet att utlägga och i etiska frågor fastställa kyrkans lära. Enligt klassisk luthersk syn är den vägledning den enskilde kristne har att tillgå i sin prövning av sina egna handlingar för- utom samvetet det egna studiet av bibeltexten och predikan.¹²⁸

3.5 Kyrkostyrelsens skrivelse om samlevnadsfrågor (2005)

Som nämnts tidigare så är det denna skrivelse som låg till grund för kyrkomötets beslut att låta utfärda en ordning för välsignelse av partnerskap. Utöver det enades kyrkomötet om förslaget att ställa sig bakom fyra konstateranden beträffande homosexuella i kyrkan:

- Det är uteslutet att fördöma den homosexuella personen eller att skuldbelägga den homosexuella orienteringen.
- Kyrkan skall aktivt motverka diskriminering av personer på grund av sexuell orientering.
- Svenska kyrkan bör inte sanktionera eller driva en organiserad verksamhet i syfte att ”bota” homosexuella från deras läggning.
- Homosexuell orientering, eller ett liv i partnerskap, är inte ett motiv för att vägras vigning till kyrklig tjänst.¹²⁹

I skrivelsen framhålls fyra aspekter som måste beaktas vid bibeltolkning. Med texternas (1) *kvantitet* avses dess stora omfång och dess ”textuella och kontextuella mångfald”, vilket möjliggör många olika tolkningsmöjligheter. Författarna framhåller att ”medvetet eller omedvetet fastställer bibelläsare centrum och periferi i texterna”.¹³⁰ och att läsarens förståelse således är avgörande för att skilja väsentligt från oväsentligt. Att beakta texternas (2) *uttolkning* pekar på att originaltexterna inte alltid är vare sig entydiga, lätta att tolka eller lätta att översätta. Att det råder en oenighet om hur *malakoi* och *arsenokoitai* bäst ska översättas poängteras. Likaså det faktum att bibelverserna där dessa förekommer inte

¹²⁷ Ibid, sid 49

¹²⁸ Ibid, sid 48

¹²⁹ 2005 Kyrkostyrelsens skrivelse om Samlevnadsfrågor [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-21) sid 97

¹³⁰ Ibid, sid 84

”åberopats under de första fyra hundra årens diskussioner bland grekiskspråkiga kyrkofäder när frågor kring homosexualitet diskuterades”.¹³¹ Vidare lyfts tvistefrågan om vad Paulus kan tänkas mena i Romarbrevet. Det gäller bl.a. ordet ”onaturligt”, om vilket kyrkostyrelsen skriver:

Det grekiska uttrycket *para fysin* i texten kan betyda både ”mot naturen” och ”ovanligt”. Det är i sammanhanget viktigt att notera att Paulus använder samma uttryck i Rom 11:24 för att beteckna Guds handlande i Kristus. Det var enligt Paulus ”onaturligt” (dvs. ”oväntat” och ”ovanligt”) att utvidga förbundet mellan Gud och Israel för att låta hedningarna få del av det – men Gud gjorde det i alla fall.¹³²

Men tvistefrågan gäller även huruvida Paulus uttalar sig om homosexuella handlingar i allmänhet eller under speciella omständigheter. Oavsett tolkning framhålls att textens vikt ändå måste kunna diskuteras och sättas i relation till ”Bibelns övergripande budskap” och ”andra bibeltexter, centrala moraliska övertygelser samt olika slags kunskap”.¹³³ Med texternas (3) *ålder* framhålls att de i viss bemärkelse är tidsbundna och således måste översättas, inte bara från ett språk till ett annat, utan från en tid, med viss världsbild, vetenskap och värderingar, till en annan. Författarna menar att detta bör beaktas när man ser till förbudsorden i 3 Mos 20:13: ”De gammaltestamentliga texterna måste förstås i sin specifika kontext, och då ofta som en uppmaning till judiska män i landet Israel att föröka sig och uppfylla landet (1 Mos. 1:28).” Vidare påpekas godtyckligheten som tycks råda när man hävdar att vissa förbud äger giltighet när andra i samma kontext inte anses göra det och det faktum att ”De som idag är negativt inställda till homosexuell samlevnad omtolkar och faktiskt ogiltigförklarar straffsatsen som anges i texten”. Straffsatsen är, som framgår av bibelstället ifråga och uppsatsens bakgrundskapitel, döden.. Slutligen menar författarna att texternas (4) *inflytande* inte får förbises. Här lyfts det faktum att vissa bibelverser genom historien har använts till att rättfärdiga både slaveri och antisemitism:

Alla de som vänder sig till Bibeln i fråga om homosexuell samlevnad bör ställa inte bara frågan vad bibeltexterna en gång i tiden har betytt utan också vad de genom historien har förorsakat.

¹³¹ Ibid, sid 84

¹³² Ibid, sid 85

¹³³ Ibid, sid 85

Har inte kristna just på grund av sin bibelanvändning i denna fråga många gånger handlat som de ”tanklösa, trolösa, kärlekslösa, hjärtlösa” som Paulus varnar för i Rom. 1:31?¹³⁴

Man bör alltså enligt författarna ta ansvar för konsekvenserna av den tolkning man gör. Skrivelsen utmärker sig gentemot tidigare diskuterade texter genom att framhålla en ”dynamiskt tolkad skapelseteologi” som man menar tar hänsyn till ”mångfalden och variationen i skapelsen”.¹³⁵ Den starka kopplingen som traditionellt anförts mellan äktenskap, barnalstrande och heterosexualitet tonas här ner och istället lyfts de äktenskapliga värdena kärlek och trohet fram som centrala:

Kärleken mellan två homosexuella personer kan tolkas som en påminnelse om och en återspeglning av Guds kärlek på samma sätt som kärleken mellan en man och en kvinna. Även den homosexuella kärleken kan således tolkas i sakramental termer. Den homosexuella kärleken bekräftar samma gudsbild som den heterosexuella.¹³⁶

4 Analys och diskussion

I de skiftande teologiska resonemang som nu redogjorts för, värderas homosexualitet på ett eller annat sätt i relation till heterosexualitet. Från Holsten Fagerbergs initiala trevanden till kyrkostyrelsens tydligare klagande 2005. Oavsett om värderingarna varit positiva eller negativa har de gemensamt att de framstår som en följd av att man med Bibeln som utgångspunkt försökt resonera sig fram till en i Herrens ögon önskvärd social ordning. Men det är också möjligt att tänka sig det omvända förhållandet; att man utgått från en av människor önskvärd social ordning och sedan använt Bibeln för att legitimera den. En uppenbar fördel med att hänvisa till en helig skrift som stöd för sina argument är att de därmed kan bli gudomligt sanktionerade på samma gång som uttolkaren frias från enskilt moraliskt ansvar för dem: Allvetande Gud har sagt det; jag är bara en budbärare etc. Framgången med strategin är förstås avhängig att människor imponeras av Guden du refererar till och accepterar dig som legitim talesperson för denne. Det är svårt att förneka att hänvisning till gudomlig vilja varit en omåttligt populär strategi genom historien för att rättfärdiga maktförhållanden. Risker med att alltför enkelspårigt fokusera på sociala

¹³⁴ Ibid, sid 87

¹³⁵ Ibid, sid 82

¹³⁶ Ibid, sid 83

maktstrukturer är dock att det kan resultera i en cynisk och reduktionistisk analys där allt man ser är medvetet eller omedvetet manipulativa agenter i kamp om positioner i en social hierarki. Risken med att inte beakta sociala maktstrukturer alls, är att vi istället blir blinda för hur makt och religion är sammanvävda.

Bergers och Luckmanns legitimeringsmodell kan här tjäna till att belysa hur en institutionell ordning, där en heterosexuell livstil utgör den överlägsna och självklara strukturen för sexuell samlevnad och homosexualitet dess negativa kontrast, legitimerats inom kyrkan. På en grundläggande språklig nivå exemplifieras legitimeringen genom moraliska kategorier som antikens *mjuka män* och *hårda kvinnor* och från medeltiden *sodomiten*, fram tills det på 1800-talet började avlösas av den medicinska och psykologiska, men likväl vid tillfället negativt laddade, kategorin *homosexualitet*.¹³⁷ På en för-teoretisk nivå har ordningen legitimerats genom hänvisning till Bibelns förbud och myter (förbudet i GT, skapelsemyterna, Sodomberättelsen etc.). På en tredje nivå finner vi explicita teorier om skapelseordningen, komplementaritet och vad som är naturligt. Slutligen har dessa tre nivåer integrerats i en fjärde, ett övergripande symboliskt universum med den bibliska uppenbarelse som nav. Det är genom detta kristna symboliska universum som orden, myterna och teorierna görs slutgiltigt meningsfulla och tankemässigt sammanhängande. Omvänt utgör begreppen, myterna och teorierna delar av den helheten och bidrar till dess mening och koherens.

Michael Foucault menar i första volymen av *The history of sexuality* att begreppet *sodomi* användes som en kategori av förbjudna handlingar. *Sodomiten* var därmed att betrakta som en förbrytare eller återfallsförbrytare. Uppkomsten av *homosexualitet* innebar istället en kategorisering av en speciell sorts människa. Fokuset flyttade från sodomitisk praktik till själslig kvalitet som helt genomsyrade individen:

Homosexuality appeared as one of the forms of sexuality when it was transposed from the practice of sodomy onto a kind of interior androgyny, a hermaphroditism of the soul. The sodomite had been a temporary aberration; the homosexual was now a species.¹³⁸

¹³⁷ Gerard P. Loughlin. "Gay affections". I: *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality, and Gender*. 2014, sid 10

¹³⁸ Michel Foucault. *The history of sexuality*. Volume 1, An introduction, First American Edition, Pantheon Books, New York, 1978, sid 43

Även om homosexualitet till skillnad från sodomi inte utgjorde en moralisk kategori utan en psykologisk, medicinsk och patologisk, delar begreppen enligt Foucault funktionen att peka ut det avvikande och onaturliga från det naturliga och normala.¹³⁹ Under 1900-talet skedde, framför allt till följd av politisk kamp, en gradvis avpatologisering och naturalisering av homosexualitetsbegreppet. Även om homosexualitet så småningom kom att tappa sin sjukdomsstämpel dröjde dess negativa konnotationer som psykiatrisk diagnos länge kvar.¹⁴⁰

Det är alltså i brytpunkten mellan patologi och naturalisering, fem år innan sjukdomsstämpeln hävs i Sverige 1979, som Fagerberg introducerar begreppet genuin homosexualitet i debatten kring homosexualitet. Indelning i genuin och icke-genuin homosexualitet har utan tvekan varit central för accepterandet av homosexualitet inom Svenska kyrkan. Även om indelningen kan tyckas märklig, speciellt då en sådan inte görs gällande heterosexualitet, så fyller idén om en genuin homosexualitet onekligen en funktion i att möta de teologiska utmaningar som förändringen av medicinsk och psykologisk kunskap, samt vittnesmål från homosexuella kristna som Pontus Wikner, fört med sig. Jag menar att tanken att Bibeln skulle fördöma människor som inte själva valt sin drifts riktning och som troget älskar varandra från kärnan av sitt väsen, riskerar att stå i konflikt med tanken på en kärleksfull Gud. Sett utifrån ett legitimeringsperspektiv riskerar denna konflikt att utmana ett kristet symboliskt universums integrerande funktion (och därmed i förlängningen dess upplevda giltighet) i den utsträckning detta grundar sig i Bibeln som auktoritativ källa till sanning. Om Bibelns författare har fel angående homosexualitet så kan de helt enkelt ha fel om fler saker. Den genuina homosexualiteten bidrar effektivt till att desarmera situationen. Paulus och Moses utsagor behöver inte utmanas eftersom de talar om något annat, om en icke-genuin homosexualitet. Den kristna läran och naturvetenskapen är inte längre i konflikt och friktionen minskar mellan kyrkan och samhällsutvecklingen i övrigt. På en grundläggande språklig nivå skapar indelningen dessutom ett skydd mot de negativa konnotationerna till homosexualitet som nu ställs i kontrast till det nya begreppets positiva konnotationer. Genuin homosexualitet behandlas dock, som Lindström också uppmärksammat, fortfarande som något avvikande från

¹³⁹ Michel Foucault. *The history of sexuality*, sid 43

¹⁴⁰ Gerard P. Loughlin. ”Gay affections”, sid 11

den självklara heterosexualiteten.¹⁴¹ Inbäddat i den genuina homosexualitetens logik ligger att den inte är valbar. För om den vore det, borde den underförstått väljas bort till förmån den ”rätta” heterosexuella läggningen.

Gemensamt för merparten av de som motsätter sig homosexualitet i de analyserade texterna är en hög tilltro till Bibeln som auktoritet samt uppfattningen att den heterosexuella normen bekräftas genom genom skapelseordningen. Detta är dock drag som, om än i något mindre framträdande grad, delas av flertalet av deras meningsmotståndare. Den som tydligast ifrågasätter de bibliska författarna som självklara sanningsbärare är intressant nog Hartman som likväl finner sig oförmögen att avgöra frågan och därmed hänvisar till den vidare tolkningsgemenskapen. Motståndet mot homosexualitet tar sig tydligast uttryck i *Kyrkan och homosexualiteten* (1994) där de ”ingrodda föreställningar” som Fagerberg talade om, till slut kommer till ytan, främst genom Bertil Gärtners och Agne Nordlanders texter.

För att försvara den gamla ordningen gentemot det nya hotet kan man tänka sig två möjliga vägar; antingen att bestrida giltigheten i begreppet genuin homosexualitet som sådant eller att erkänna giltigheten men ifrågasätta dess exegetiska och teologiska implikationer. Den förstnämnda vägen förefaller vid den här tiden tämligen svårvandrad, givet den naturalisering av homosexualitet som ägt rum inom samhället och sekulära kunskapsfält som medicin och psykologi samt signalen från myndigheterna i den statliga utredningen *Homosexuella och samhället* (SOU 1984:63). Den gamla kyrkliga tanken om sodomi resonerar inte längre med det naturvetenskapliga homosexualitetsbegreppet och det fungerar inte att fäkta med Bibeln på naturvetenskapens hemmaplan. Det teologiska motståndet mot homosexualitet har helt enkelt förlorat sitt företräde på den grundläggande språkliga nivån. Mycket riktigt väljer alternativlinjen också den senare vägen. Men genom att hävda att Paulus och Moses fördömande visst inkluderar även genuin homosexualitet hamnar de därmed i den ovan nämnda konflikten mellan en fördömande och en kärleksfull Gud. Lösningen blir att istället problematisera kärleksbegreppet på ett sätt som misstänkt liknar ”Guds vägar äro outgrundliga” iklätt kejsarens nya kläder: det högsta goda är att följa Guds vilja, därmed är

¹⁴¹ Susanne Lindström. *Kamp om rummet*, sid 155–161

det kärlekslöst att uppmuntra homosexuella att avvika från Guds plan.¹⁴² Om Guds vilja förefaller kärlekslös så är det bara en individuell mänsklig erfarenhet, och som sådan måste den böja sig för gudomlig uppenbarelse.¹⁴³

Grundbultarna i det konservativa teologiska motståndet mot homosexualitet är Bibelns ofelbarhet och det heteronormativa mönster som man anser genomsyrar den. Det är som Gärtner insinuerar bara att läsa i Boken.¹⁴⁴ För att detta ska framstå som rimligt krävs dock att bibelutsagorna framstår som otvetydiga att tolka och oproblematiska att översätta. Den hermeneutiska nyckeln som garanterar den korrekta uttolkningen finner man i skapelseordningen. Lidströms formulering, att ”heteronormen gudliggörs” är här onekligen mycket träffande.¹⁴⁵ Översättningsproblematiken sopar man i mångt och mycket under mattan. Det grundläggande resonemanget hänger alltså på en skapelseologisk tråd som avskalad sin teologiska fernissa framstår som blott en uppfattning och känsla om vad som är naturligt och onaturligt.

Om *Kyrkan och homosexualiteten* (1994) innebar ett steg tillbaka för en mer progressiv hållning så tar samtalsdokumentet *Homosexuella i kyrkan* (2002) i gengäld två steg framåt. Mot en heteronormativ skapelseordning ställs här kärleksbudskapet som det centrala budskapet i vars ljus alla enskilda bibelutsagor måste ställas.¹⁴⁶ I reservationerna till samtalsdokumentet ekar dock fortfarande invändningarna om att man bortser från Bibelns tydlighet och klarhet i frågorna. Problemet som blir allt tydligare med det argumentet, är att man då tvingas till att antingen implicit idiotförklara alla som inte förstår det klara och tydliga, eller utgå från att de agerar mot bättre vetande, vilket i längden blir ohållbara strategier då den blotta förekomsten av stora meningsskiljaktigheter kring översättning och tolkning verkar underminerande i sig.

¹⁴² Agne Nordlander. ”Teologiskt-etiskt och pastoralt ställningstagande (alternativlinjen)”. I *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 213.

¹⁴³ Ibid, sid 210.

¹⁴⁴ Bertil E. Gärtner. ”Till man och kvinna”. Vad säger Bibeln om homosexuella handlingar?”. I *Kyrkan och homosexualiteten*, sid 127.

¹⁴⁵ Susanne Lindström. *Kamp om rummet*, sid 158

¹⁴⁶ 2002 *Homosexuella i kyrkan TK samtalsdokument* [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-06), sid 24

I *Kyrkostyrelsens skrivelse om samlevnadsfrågor* (2005) är konflikten kring Bibelns klarhet i frågan tydligt överspelad och därmed är legitimeringen av den gamla ordningen avvärjning på den för-teoretiska nivån. Kvar står en vingklippt idé om en heteronormativ skapelseordning som i praktiken är berövad tillgången till de utsagor den var tänkt att agera nyckel till, dessutom nu utmanad av en dynamiskt tolkad skapelseteologi som ser till mångfalden och variationen i skapelsen. I kontrast har en institutionell ordning där homosexualitet accepteras på en mer likvärdig grund med heterosexualitet, fördelen att den nu, på samtliga nivåer, framgångsrikt kan legitimeras inom kyrkan utan att skära sig nämnvärt med vare sig sekulära kunskapsfält eller det generella samhällsklimatet.

5 Sammanfattning och slutsatser

Bibelställena har gått ifrån att som i *De homosexuella och kyrkan* framställas som relativt klara och tydliga till att efterhand framstå som allt mer svårtydda. Inte minst gällande översättningen av centrala begrepp. Den huvudsakliga kritiken mot ett avvisande av homosexualitet grundat på berörda bibelställen har när det kommer till de nytestamentliga verserna centrerats dels kring att den historiska kontexten och översättningsproblematiken medför att det är osäkert vad Paulus egentligen fördömer och varför, dels att i den mån man ändå dragit slutsatser menat att Paulus riktat sig mot sexuellt tvång, lösaktighet och avgudadyrkan snarare än kärlek och trohet mellan människor av samma kön. I GT har argumenten kring förbudsorden i 3 Mos främst rört förbudens funktion att avgränsa israeliterna från andra folk, samt i vilken utsträckning och på vilka grunder gammaltestamentliga bud kan anses normerande. Angående Sodomsberättelsen har man hänvisat till att det i den tidiga tolkningshistorien både inom och utanför Bibeln inte gjorts en koppling mellan Guds straff och homosexuella handlingar.

Även hos de som förespråkar en acceptans av homosexualitet har dock en heteronormativ syn på skapelseordningen och äktenskapet varit framträdande och därmed en ovilja att helt jämställa hetero- och homosexuella relationer med varandra. Ett ifrågasättande av det heteronormativa perspektivet blir mer tydligt först i och med kyrkostyrelsens skrivelse 2005 där ett dynamiskt perspektiv på skapelsen läggs fram. Upptäckten av den *genuint homosexuella människan* påminner en del om européernas upptäckt av Amerika. Lika lite som

Amerika var okänt för dess urinvånare var kärlek och trohet okända för homosexuella, ett faktum som tog sin tid att sjunka in i kyrkan men som så småningom kom att förändra den inifrån.

Den kognitiva dissonansen mellan bibeltexter som upplevts som ensidigt fördömande och mötet med en homosexualitet som återspeglar centrala värden i den bibliskt ”riktiga” heterosexuella relationen löper som en röd tråd genom de analyserade texterna i försvaret av homosexualitet. Motståndet mot homosexualitet har varit starkt kopplat till en självutnämnd bibeltrogenhet och ett insisterande på att ett i Bibeln uppenbart heteronormativt mönster ska vägleda tolkningen av de enskilda bibelställena. I min analys har jag med hjälp av Bergers och Luckmanns legitimeringsmodell visat hur företrädarna för den konservativa hållningen, efter att ha tappat företrädet att definiera samkönad sexualitet på en grundläggande språklig nivå och därmed varit tvungen att förhålla sig till en icke-självald terminologi, som konsekvens gradvis fått det svårare att upprätthålla effektiva legitimeringar även på en för-teoretisk och teoretisk nivå.

Fördömandet av samkönade sexuella handlingar försvårades i och med förlusten av en ensidigt negativ kategori att referera till samt tillkomsten av dess positiva motsats: genuin homosexualitet. Om man tar idén om genuin homosexualitet på allvar riskerar fördömandet av den på biblisk grund att äventyra bilden av Gud som kärleksfull och god. Att vika sig i frågan riskerar å andra sidan för den ”bibeltrogne” att undergräva anspråken på den gudomliga uppenbarelsens auktoritet och sanning. Företrädarna för den konservativa hållningen har huvudsakligen mött denna dubbla konflikt med att bortse från mänsklig individuell erfarenhet och genom cirkelargument: ingenting är godare än att följa Guds bud, alltså är Gud god och kärleksfull och därmed också hans bud. Huvudargumentet – att det står så i Bibeln – bygger på att bibelorden är otvetydiga att tolka och oproblematiska att översätta. Något som, i takt med att debatten fortskridit, blivit allt mer orimligt att fortsätta hävda, allteftersom översättningsproblematik och divergerande tolkningsmöjligheter blivit mer uppenbara samt att det statiska skapelseteologiska perspektivet utmanats. Företrädarna för en mer progressiv hållning har i sin tur, med idén om den genuina homosexualiteten, effektivt kunnat undvika konflikten mellan Guds godhet och den gudomliga uppenbarelsens auktoritet

vilket möjliggjort ett skifte av bibelfokus från förbud till uppmuntrande påbud och från enskilda bibelord till centrala bibliska budskap.

En studie som denna rör sig i hög grad inom en mycket begränsad textvärld. Då Svenska kyrkan inte enbart består av pennfäktande teologer förefaller det rimligt att fråga sig vilken resonans de tankar, åsikter och övertygelser som i texterna uttryckts av några få, fått bland de många ute i församlingarna. Det ligger dock utanför denna studiens räckvidd att besvara den frågan men kan vara av intresse för vidare forskning.

Det stora fokuset på bibeltolkning och teologiska resonemang i uppsatsen kan ge sken av att orsakssambandet mellan dessa och attitydförändringarna som ägt rum är starkare än vad som kanske varit fallet. Det är min erfarenhet att människor ofta har en övertro på sin egen rationalitet. Hur många röker exempelvis inte för att ”de själva” vill det? Under de mest teoretiska av byggen ligger ibland bara en känsla eller omedveten attityd som vi inte nödvändigtvis själva är medvetna om hur den uppstått. Attitydförändringen och benägenheten att nytolka Bibelns hållning måste således inte enbart, eller ens främst, vara ett resultat av teologiska överlägganden och inomkyrklig debatt så som de framstår i dessa dokument, även om det onekligen utgör en sida av myntet, utan kan även förstås som en reflektion av och reaktion på de stora samhällsliga förändringar som sker under perioden. Jag har försökt att belysa detta samspel i viss mån genom att även anlägga ett sociologiskt perspektiv.

Bibelställen som antytts visa positiva exempel på homosexualitet, ex. Jonatan och David eller Rut och Noomi har tagits upp i de analyserade texterna men endast sparsamt och de har då konsekvent avfärdats som spekulativa.¹⁴⁷ Med tanke på att sådana exempel numera lyfts fram på Svenska kyrkans hemsida om hbtq kan jag tänka mig att en tidsmässig utvidgning av källmaterialet, förslagsvis till 2009 då möjligheten till samkönat äktenskap infördes, hade gett mer att arbeta med. Jag har dock på grund av risken att vinsten i kronologiskt omfång skulle innebära en förlust av analytiskt djup undvikit detta.

¹⁴⁷ Exempelvis Anders Roos, *En fråga om kärlek*, sid 42.

Käll- och litteraturförteckning

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas. *The social construction of reality [Elektronisk resurs] a treatise in the sociology of knowledge*, Anchor books, New York, 1966

Bibeln, Libris. Örebro, 1999

1994 Biskoparnas pastorala råd kring partnerskap [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-28).

Enstedt, Daniel. *Detta är min kropp: kristen tro, sexualitet och samlevnad*, Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet, Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2011, Göteborg, 2011

Fagerberg, Holsten (red.). *De homosexuella och kyrkan*, Verbum, Stockholm, 1974

Foucault, Michel. *The history of sexuality. Volume 1, An introduction*, First American Edition, Pantheon Books, New York, 1978,

Fone, Byrne R. S.. *Homophobia: a history*, 1st Picador USA ed., Picador USA, New York, 2001 [2000]

Gustafsson, Johanna. *Kyrka och kön: om könskonstruktioner i Svenska kyrkan 1945-1985*, B. Östlings bokförl. Symposion, Diss. Lund : Univ., 2001, Eslöv, 2001

Hacking, Ian. *The social construction of what?*, Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass., 1999

1985 Kyrkomötets behandling av motion om homosexuella [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-21)

1988 Kyrkomötets behandling av motion om kyrklig välsignelse för homosexuella [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-27).

Kyrkan och homosexualiteten: rapport från en arbetsgrupp, Svenska kyrkans centralstyr., Uppsala, 1994

2002 *Homosexuella i kyrkan TK samtalsdokument* [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-06).

2005 *Kyrkostyrelsens skrivelse om Samlevnadsfrågor* [pdf]. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-21)

Lagercrantz, Agneta. En jordnära biskop. Svenska Dagbladet. 20091115. <https://www.svd.se/en-jordnara-biskop> (hämtad 20201123)

Lindström, Susanne. *Kamp om rummet: en studie av heteronormativitet i Svenska kyrkan*, [Susanne Lindström], Diss. Umeå : Umeå universitet, 2005, Umeå, 2005
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-544>

Lings, Kjeld Renato. *Love lost in translation: Homosexuality and the Bible*, Trafford, [Bloomington], 2013

Loughlin, Gerard P. "Gay affections". I: *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality, and Gender*, Edited by Adrian Thatcher. Oxford University Press, Oxford, United Kingdom, Print Publication Date: Nov 2014, Online Publication Date: Sep 2014 DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199664153.013.42

Nationalencyklopedin, Thomas' teorem. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/thomas-teorem> (hämtad 2020-11-13)

Nilsson, Gert & Brunne, Eva (red.). *En fråga om kärlek: homosexuella i kyrkan : en bok från samtalsgruppen Kyrkan och de homosexuella*, Verbum, Stockholm, 1988

Olaison, Niklas. (1). "Förnedrande lidelser – Paulus, kejsarens illgärningar och homosexualitet i Bibeln". I: *Lambda Nordica*, 15(1-2), 30-48. 2010 Retrieved from <http://lambdanordica.org/index.php/lambdanordica/article/view/279>

Skolverket (2011). Ämne – Religionskunskap [Ämnesplan]. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/loroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DREL%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3> (hämtad 20210114)

Svartvik, Jesper. *Bibeltolkingens bakgator: synen på judar, slavar och homosexuella i historia och nutid*, Andra upplagens första tryckning, Verbum, Stockholm, 2019

Svenska kyrkan. *Hbtq*. <https://www.svenskakyrkan.se/sokdintro/hbtq> (hämtad 2020-04-23)

Svenska kyrkan. *Historia*. <https://internwww.svenskakyrkan.se/verksamhet/hbtq-kompetens/historia> (hämtad 2020-04-24)

Wolf, Sherry. *Sexuality and Socialism : History, Politics, and Theory of LGBT Liberation* [Elektronisk resurs], Haymarket Books, 2009